

Pericopa BeŞalah - Cadrul istoric al „Cântării lui Devora” (haftara) [anul 5784]

În Tanach sunt trei cântări de victorie: Cântarea mării, Cântarea lui Devora și Cântarea lui David. Cântarea mării (Exod cap. 15) vine în urma succesului evreilor de a se elibera de sub jugul robiei egiptenilor prin evadare. Cântarea lui David (2Samuel cap. 22; Psalmi cap. 18) apare după uriașul succes a lui David, tânărul rege, în înfrângerea și cucerirea tuturor inamicilor țării și inițierea unui imperiu vast care ajungea până la râul Eufrat: „David a rostit în fața Domnului cuvintele acestei cântări în ziua în care Domnul l-a scăpat din mâna tuturor dușmanilor lui și din mâna lui Șaul” (2Samuel 22:1).

Cântarea lui Devora este mai greu de explicat. De ce victoria asupra lui Iavin, regele Hațor, a primit așa o recunoaștere mare, spre deosebire de victoriile lui Ehud Ben Ghera asupra moabiților și al lui Ghidon asupra midianiților? Ce este atât de special în lupta lui Devora și a lui Barak cu canaanii? Doar pe aceștia i-a învins deja Iosua Bin Nun יְהוֹשֻׁעַ בִּן נֹון de două ori: pe regii sudului (Iosua cap. 10) și pe regii nordului în frunte cu Iavin, regele Hațor (Iosua cap. 11). Acestea erau victorii parțiale, evreii au reușit să cucerească zonele muntoase din centru și nord, dar nu au reușit în zona văilor și a litoralului: „Iosua era bătrân, înaintat în zile ... iar pământul de luat în stăpânire a rămas nespus de mult” (Iosua 13:1); „Domnul a fost cu Iuda și el a pus stăpânire pe ținutul muntos; dar nu i-a înlăturat pe locuitorii din vale, căci aveau care de fier” (Judecători 1:19).

Așa a fost și cu zona din nord: „Dar [cei din] Manase nu au luat în stăpânire Bet-Şean ... Taanah ... pe locuitorii din Meghiddo ... iar canaanitul a locuit mai departe pe pământul acela” (Judecători 1:27).

Din documente arheologice noi știm că de-a lungul litoralului și în văile din nord stătea armata egipteană pentru a apăra calea pe mare din Egipt în Mesopotamia. Acest drum avea o valoare semnificativă, atât economică cât și militară pentru Egipt. Israelienii nu dețineau forța necesară să lupte cu armata imperiului egiptean, care se baza pe care de fier rapide. Probabil că aceasta este cauza lipsei a două cântări în cartea Iosua pentru aceste victorii mărețe; cele două victorii erau parțiale, israelienii nu i-au învins pe egipteni și pe canaanieni, vasalii lor. După stabilirea israelienilor în zona muntoasă, a început o conviețuire cu canaanii, fiecare bazându-se pe reușitele sale parțiale: „Când s-a întărit Israel, i-a pus pe canaanii la corvoadă, dar de înlăturat nu i-au înlăturat” (Judecători 1:28).

Cu alte cuvinte, chiar și în locurile în care israelienii erau la putere, ei nu i-au alungat pe canaanii, ci le-au constrâns stăpânirea. Această situație a continuat câteva generații până când, după cam 150 de ani de când Iosua a cucerit țara, iar s-au ridicat canaanii contra Israelului, de data aceasta conduși de Iavin, regele Hațor. Bineînțeles că nu este vorba de același rege cu care a luptat Israel în frunte cu Iosua. Acest nume este o poreclă dinastică, așa cum este și Faraon: „Domnul i-a vândut în mâinile lui Iavin, regele Canaanului, care domnea în Hațor, iar căpetenia oștirii era Sisera סִיסֵרָא; acesta stătea în Harošet Ha-Goyim חֲרוֹשֶׁת הַגּוֹיִם; fiii lui Israel au strigat către Domnul, căci [Iavin] avea nouă sute de care de fier și îi asuprise pe fiii lui Israel cu putere vreme de douăzeci de ani” (Judecători 4:2-3).

Ce oare i-a determinat pe canaanii după cam 150 de ani de reciprocitate cu israelienii să se ridice contra lor?

Presupunerea unui mare arheolog israelian este că Sisera trebuie identificat cu tribul Șerden din Neamurile mării ים הירוק care au invadat țara în anii 1150-1250 î.e.n. veniți din insulele grecești. Cu această invazie au venit și Filistinii și s-au așezat în partea de sud a litoralului. Tribul Șerden s-a așezat în partea de nord a litoralului. Ei au adus cu ei care de fier și arme performante, ca și restul neamurilor veniți. Această invazie militară extrem de puternică a semănat speranțe în inima canaanitilor că împreună vor reuși să-i gonească pe evrei și din zona muntoasă.

Această combinație între tribul Șerden și canaaniti cu centrul în Haroșet Hagoyim a dat rezultate militare bune acestei coaliții, după cum scrie: „... i-au presat pe fiii lui Israel cu putere vreme de douăzeci de ani” (Judecători 4:3). Arheologul identifică orașul cu un sit săpat în zona numită astăzi Tel Iron, de unde a ieșit armata invadatoare să ocupe Valea Izreel și așa să despartă triburile din nord de cele din centru. Astfel putem înțelege următorul verset din cântarea lui Devora: „În zilele lui Șamgar, fiul lui Anat, în zilele laelei, pustii erau cărările, iar cei ce umblau pe poteci mergeau pe cărări întortocheate” (Judecători 5:6). Aici este vorba de devieri ale drumului care să asigure legătura între triburile din nord și cele din centru, realizată până atunci prin trecerea prin Valea Izreel. Acum s-a complicat situația, iar cei veniți din Samaria spre Galilee trebuiau să treacă prin Valea Iordanului de est, de acolo să se urce spre munții Ghilad și Golan și de acolo să coboare la Valea Iordanului. Acestea sunt acele „cărări întortocheate” de care vorbește Devora.

Această situație era insuportabilă pentru triburile din nord care au fost despărțite de la centrul religios și național din Șilo. Și iată că Devora îl cheamă pe Barak Ben Avinoam din tribul Naftali, care stătea în Galileea Superioară de est încurajându-l să iasă la război. Inițiativa la război vine din partea unei conducătoare religioase – profetesă și judecătoare – deoarece primejdia unei izolări era asimilarea triburilor din nord în populația canaanită și feniciană. Devora nu s-a referit doar în mod general, ci a propus și mișcări tactice de război: „Du-te trage-te pe Muntele Tabor și ia cu tine zece mii de oameni dintre fiii lui Naftali și dintre fiii lui Zabulon” (Judecători 4:6). Ca o profetesă adevărată, ea promite și rezultatele războiului: „Eu îl voi atrage la tine, către valea Kișon, pe Sisera, căpetenia oștirii lui Iavin, cu carele lui și cu pedestrima lui, și-l voi da în mâna ta” (Judecători 4:7). Reacția lui Barak, care avea probabil o pregătire militară, este ciudată: „Barak i-a zis, dacă vii cu mine, mă duc! Dacă nu vii cu mine, nu mă duc!” (Judecători 4:8). De ce oare un militar are nevoie de o femeie să meargă cu el la război? Pare că Barak a văzut în propunerea lui Devora ceva nelogic. Noi știm că Muntele Tabor se află în Valea Izreel. El este izolat de munții Galileei din nord și de asemenea de munții Samarei din sud. Pe munții Galileei din nord canaaniti și filistinii nu au îndrăznit să se urce, deoarece carele lor de fier nu sunt efective în zone muntoase. Însă să strângă forțe militare pe Muntele Tabor este dea dreptul o sinucidere, fiindcă ei vor fi înconjurați imediat de carele de fier care se vor instala în valea care înconjoară muntele. Într-adevăr, așa s-a și întâmplat: „Sisera și-a chemat la arme toate carele – nouă sute de care de fier – și tot poporul care era cu el din Haroșet Hagoyim către valea Kișon קישון” (Judecători 4:13).

Reacția lui Barak se bazează probabil pe ipoteza că luptătorii săi nu vor accepta mișcarea nelogică pe care Devora o propusese. Singura posibilitate ca ea să se concretizeze, este ca Devora însăși să vină la întâlnirea oștirilor și să le vorbească ca o profetesă care aduce cuvântul Domnului. Într-adevăr, Devora se alătură lui Barak și seamănă între luptători un spirit de credință și curaj: „Devora i-a zis lui Barak, ridică-te! Aceasta este ziua în care Domnul îl dă pe Sisera în mâna ta! Oare nu Domnul iese [la luptă] înaintea ta?” (Judecători 4:14). După cum ea a profețit, făgăduința divină s-a împlinit și oștirea canaanită-filistină a fost înfrântă: „Domnul i-a învâlmășit pe Sisera și toate carele și toată tabăra [aducându-i] sub ascuțișul sabiei, în fața lui Barak ... Barak a urmărit carele și tabăra până la Haroșet Hagoyim, și toată tabăra lui Sisera a căzut sub ascuțișul sabiei, n-a rămas nici unul” (Judecători 4:15-16). Ce s-a întâmplat aici? Cum au învins niște luptători lipsiți de arme metalice o armată uriașă de care? De ce Sisera și oamenii lui au fost nevoiți să-și părăsească carele și să fugă pe jos? „Sisera a coborât din car și a fugit pe jos” (Judecători 4:15).

În capitolul 4 nu găsim nicio explicație militară la această înfrângere, ci doar una religioasă. Însă în cântare, în capitolul 5 găsim aluzii militare. Din aceste aluzii noi învățăm că s-a petrecut o inundație a râului Kișon, care a acoperit zone mari din Valea Izreel și a provocat carelor lui Sisera să se împotmolească în noroiul Valei Izreel: „Puhoiul Kișon i-a măturat, puhoiul străvechi, puhoiul Kișonului!” (Judecători 5:21). Iar istoricul Iosephus Flavius

(Israel, sec. 1 e.n.) scrie în cartea sa „Antichități iudaice” că a început deodată o ploaie torențială cu fulgere și tunete și ea a dus la aceea inundație în care s-au împotmolit carele lui Sisera.

Buimăceala canaanitilor provenea de la faptul că această ploaie – un adevărat potop – a venit în toiu veri. Oare noi cunoaștem așa ceva în Israel? Bineînțeles că da. Acestea sunt precipitații care vin cu fenomene electrice aduse de presiunea atmosferică scăzută numită astăzi „presiunea atmosferică din Marea Roșie” אפיק ים סוף. Aceste precipitații ajung câteodată până la Valea Izreel. Așadar minunea era anotimpul în care aceasta s-a petrecut, deoarece în toiu verii se întâmplă extrem de rar. Faptul că profetesa Devora a prevăzut-o dându-i lui Barak dispoziții precise cum să se pregătească la ele și că ele au avut loc exact cum a spus ea – aceasta calitatea miraculoasă pe care nicio explicație rațională nu o poate desluși: „Cerurile au picurat și ele, iar norii au cernut ape, munții s-au scurs dinaintea Domnului – Celui din Sinai – dinaintea Domnului, Dumnezeului lui Israel” (Judecători 5:4-5).

Care este legătura între Sinai și Muntele Tabor? Toți comentatorii, primii și ultimii, au avut probleme aici. Majoritatea se bazează pe midrașul Sifri 33:6 care atribuie acest verset evenimentului de pe Muntele Sinai, darea Torei. Datorită ei, Devora a reușit să aducă poporul la victorie. Dar după explicația legată de vreme este clar că este vorba despre „presiunea atmosferică din Marea Roșie” care se află la coasta deșertului Sinai și de acolo continuă spre nord, spre Neghev și mai departe spre Valea Izreel, unde cantitățile de precipitații ajung la sol.

Victoria a fost covârșitoare: „ ... Toată tabăra lui Sisera a căzut sub ascuțișul sabiei – n-a rămas nici unul” (Judecători 4:16). După aceea s-a întâmplat ceva ce nu a mai fost de pe vremea lui Iosua: armata israeliană a reușit să pătrundă în orașele canaanene fortificate – primele fiind Meghiddo și Hațor – și să le distrugă.

Pericopa BeŞalah - Cântarea femeilor [anul 5783]

După ce egiptenii s-au înecat în mare și poporul Israel a fost salvat, s-a spus o cântare de recunoștință și gloriificare a minunii. În pericopa noastră sunt două cântări: una lungă spusă de Moșe și Bnei Israel (Fii lui Israel), iar după ea o cântare scurtă spusă de femei. Despre cântarea bărbaților noi nu știm prea multe, însă despre cântarea femeilor avem mai multe informații, anume că ea a conținut și muzică și dansuri: „Profetesa Miriam, sora lui Aron, a luat în mână o tamburină și toate femeile au ieșit cu ea, cântând la tamburine și dansând” (Exod 15:20). Înțelepții sunt în dezacord în legătură cu importanța și vremea acestei cântări a femeilor. În consecință ei nu sunt de acord despre poziția femeilor față de Dumnezeu.

În midraș noi citim despre un fel de concurs între trei grupuri care au vrut să spună o cântare: bărbații, femeile și

îngerii. Dumnezeu a hotărât ordinea punând femeile înaintea îngerilor în ciuda împotriviri îngerilor (Tanhuma, Beşalah 13).

În alt midraş noi găsim o altă ordine a cântăreţilor în care neînţelegerea este între Israel şi îngerii, cu alte cuvinte între omenesc şi spiritual. Împărţirea secundară între oameni nu este treaba lui Dumnezeu, ci este prerogativa omului. După acest midraş femeile au fost primele înaintea bărbaţilor printr-o surpriză ori printr-o organizare rapidă înaintea bărbaţilor (Pitron Tora, Haazinu, p.135).

Raşi la versetul 21 din Exod 15 spune că Miriam a spus o cântare femeilor, pe când la bărbaţi s-a procedat în felul următor: „El spune şi ei răspund după el”. Raşi mai adaugă mai înainte că femeile erau mai pregătite pentru acest eveniment decât bărbaţii. Ele erau de asemenea mai pline de credinţă decât bărbaţii. Din această cauză ele au pregătit din timp instrumentele muzicale care să le acompanieze la cântare. Comentatorii lui Raşi mai adaugă că femeile nu au cântat doar un verset după cum apare în Tora, ci femeile şi Miriam au spus o cântare întreagă paralel cu cântarea bărbaţilor. Toraua a scurtat şi nu a repetat toată cântarea deoarece era deja scrisă.

Marele comentator Abarvanel (Portugalia-Italia, sec. 15) prezintă în felul următor: când Miriam i-a auzit pe bărbaţi cântând, a organizat femeile ca ele să cânte ca bărbaţii. El aduce cântarea femeilor care este de fapt o sinteză a cântării bărbaţilor. El ne mai spune că Toraua subliniază faptul că Miriam este sora lui Aharon ca să ne descrie nivelul ei de profeţie. Miriam era o profetesă de nivelul lui Aharon şi nu de nivelul lui Moşe. Ca urmare cântarea ei era un efect al inspiraţiei duhului sfânt (*ruah hakodesh*) asupra ei. Aşa că rezultatul a fost o cântare asemănătoare cu aceea a lui Moşe, deoarece amândoi au fost inspiraţi de la aceeaşi experienţă.

Sunt mulţi comentatori care merg în urma cărţii Hazohar afirmând că toţi evreii au ajuns atunci la un nivel extrem de înalt de profeţie şi toţi au cântat împreună.

Noi vom termina cu un alt pasaj deosebit şi extrem de important din Zohar. Acolo scrie că pentru Dumnezeu cântarea femeilor era atât de importantă, încât femeile atunci cântau zilnic în faţa lui Dumnezeu varianta feminină a cântării mării. Dumnezeu, toţi *ṭadikimii* (oameni perfecţi) şi îngerii vin să asculte femeile şi să se delecteze de cântarea lor (Zohar, partea 3, 167:b).

Pericopa Beşalah - Miryam Hanevia, femeia - profet [anul 5779]

„Şi Miryam profetesa, sora lui Aron, a luat tamburina în mână ei şi toate imediat după aceea femeile au ieşit după ea cu tamburine şi dansând. Şi Miryam le-a răspuns: „cântaţi-l lui Adonai că s-a înălţat, a aruncat în mare caii şi călăreţii lor” (Exod 15:20-21).

Fragmentul acesta, care ne povestește despre cântecul lui Miryam după retragerea mării, nu a captat prea mult interesul comentatorilor clasici. Ulterior, analizele altor interpreți au permis, între altele, să descoperim în aceste versete dovezi despre activitatea și comportamentul independent al femeilor în perioada Tanachului.

În versetul de mai sus Miryam apare pentru prima oară cu numele ei adevărat. La începutul cărții „Exod”, în povestea despre nașterea lui Moșe, apare o fugitivă aluzie la Miryam sora lui Moise, dar Toraua preferă să lase în obscuritate detalii despre identitatea membrilor de familie (tata, mama și sora) din cauză că, în vremea aceea, tot ce era legat de Exod reprezenta un fapt clandestin, secret. Doar în cartea „Numeri” avem o descriere completă a acestei familii (26:58-59).

Din cauză că numele ei este amintit pentru prima oară aici, după Șirat Hayam (cântecul mării), se adaugă lângă numele ei și înrudirea, „sora lui Aharon”. Însă ceea ce este impresionant este încă o adăugare la nume și anume denumirea de profetesă. Până acum acest titlu i-a fost dat doar lui Avraham, „că profet este” (Geneza 20:7). Dar, iată, aici titlul este atribuit pentru prima oară unei femei.

Totuși, atribuirea acestui titlu lui Miryam ridică, la rândul ei, întrebări și în primul rând prin ce apare puterea ei de a profeti? Hazal, înțelepții, găsesc asta în fapte care s-au petrecut înaintea nașterii lui Moșe, și anume că ea ar fi spus tatălui ei „la sfârșit vei avea un băiat care va salva poporul evreu din Egipt” (Midraș Mechilta, Beșalah). Viziunea asta l-a convins pe Amram, tatăl, să-și reia viața conjugală în ciuda amenințărilor de existență. În Tora nu avem nici o indicație despre așa ceva, în afara spuselor lui Miryam însuși, cum că HAȘEM a vorbit și cu ea și cu Aharon așa cum a vorbit și cu Moșe: „Oare numai cu Moșe a vorbit Adonai, doar și cu noi a vorbit?” (Numeri 12:2). De aici devine cât se poate de clar că Miryam avea capacități profetice care nu ne sunt povestite în Tora. Ca dovadă, descoperim cu diferite ocazii contribuțiile ei la conducerea poporului în perioada ieșirii din Egipt. Vom aminti doar două cazuri:

1. Miryam a fost pedepsită fiindcă a vorbit urât de Moșe fiind contaminată cu lepră. Toraua scoate în evidență că poporul îi este fidel acestei mari conducătoare și nu înaintea în pustiu până când Miryam n-a putut să meargă și ea: „Și Miryam a fost închisă în afară de tabără șapte zile și poporul nu a mers până când Miryam nu li s-a alăturat” (Numeri 12:15).
2. După o tradiție foarte veche pe care o găsim și în Toraua scrisă și în Toraua orală, Miryam este una din cei trei conducători ai poporului la ieșirea din Egipt și ai marșului în pustiu: „Pentru că te-am scos din țara Egiptului și te-am răscumpărat din casa robilor și am trimis înaintea ta pe Moise, Aharon și Miryam” (Mica 6:4); „Trei conducători buni a avut Israel și anume: Moșe, Aharon și Miryam (Talmud Bavli, Taanit 9:a).

Noi nu știm datorită căror fapte a ajuns Miryam la această poziție înaltă în afară de contribuția ei „anonimă” la nașterea lui Moise și participarea la „revolta” împotriva lui Moșe. Nu s-a spus un cuvânt în Tora despre trăsăturile ei de lider în afară textului analizat de noi chiar la începutul articolului, cu cântecul mării în care ni se spun câteva cuvinte despre aceste trăsături ale ei printre celelalte femei. Dar textul ascunde niște explicații mai profunde.

Toraua ne arată în primul rând caracterul ei de inițiatore: „Miryam ...a luat tamburina în mână”. Midrașul Lekah Tov la Exod ne spune că ceea ce este important este cine are inițiativa. Ori, cea care reușește să le entuziasmeze pe femeile care au ieșit după ea cu tamburine și dansuri este nimeni alta decât Myriam.. Scriptura accentuează că „toate femeile” au ieșit după ea, cu toate că midrașul spune că numai cele care erau potrivite la profeție au ieșit.

Și alegerea textului care s-a cântat a fost făcută de Miryam: „Cântați-I lui Adonai că s-a înălțat, a aruncat în mare caii și călăreții lor” (Șmot/Exod 15:20-21). Se pare că Miryam repetă cuvintele spuse la început de fratele ei, Moise. Dar nu este așa. Este o mare diferență între ce au cântat cei doi. Moșe a început la singular: „Voi cânta lui Adonai că S-a înălțat de tot” (Exod 15:1), în timp ce Miryam se adresează femeilor la plural și în mod imperativ și le cheamă să participe la această experiență de credință „cântați-I lui Adonai”.

S-ar putea să fie aici o aluzie la stiluri diferite de conducere. În timp ce Moșe se închide și își consacră timpul dialogului cu Kadoș Baruch Hu, Miryam iese în public și se comportă ca un adevărat lider. [Miryam este primul personaj feminin din Tanach care se comportă ca o femeie de stat](#). Despre viața ei personală nu ni se spune nimic

În Tora. În această privință ea seamănă cu fratele ei, Aharon, care, grație rolului lui de cohen (preot), dar și firi lui, este perceput în tradiția evreiască ca un om popular și care are grijă de compatrioții lui, un om al păcii. Poate din cauza asta supranumele de „Miryam - sora lui Aron” vine să accentueze caracterul ei de lider pragmatic și înțelept, care decide să îl urmeze pe fratele ei, Aron.

Pericopa Bešalah - Nahșon Ben Aminadav, un erou advărat [anul 5780]

Nahșon a fost cea de-a cincea generație de la Iehuda, fiul lui Iaakov; Iehuda l-a avut pe Pereț, care l-a avut pe Hețron și el la rândul său pe Ram și acesta pe Aminadav, tatăl lui Nahșon. Pentru prima oară îl întâlnim în Tora într-o împrejurime neașteptată, în Exodul 6:23 "Și și-a luat-o Aron pe Elișeva fiica lui Aminadav sora lui Nahșon de nevastă și i-a născut pe Nadav și pe Avihu, pe Elazar și pe Itamar".

Aici Nahșon este amintit ca fiind fratele lui Elișeva când aceasta s-a măritat cu Aharon. În Tora de obicei este amintit numai numele tatălui (și aici se întâmplă la fel). Dar de ce aici Tora a adăugat și numele fratelui? Rași ne învață: "Cel ce dorește să-și ia o soție ar trebui să-i cunoască frații" De multe ori copilul seamănă cu fratele mamei. Așa și Aharon, înainte de a se însura l-a cunoscut pe acest frate și a înțeles că este un om bun.

O săptămână după ce au ieșit din Egipt, stau fiii lui Israel în fața apei cu valuri mari ale mării și în spatele lor se află Egiptenii. HaKadoș Baruch Hu îi spune lui Moșe: "Spune fiilor lui Israel să pornească". Și aici se dovedește curajul și eroismul lui Nahșon și devotamentul lui la HAȘEM. Povestea este relatată în câteva Midrașimuri și în Talmud în tratatul Sota 37a și în Midraș Mechilta, Bešalah 5:

"Când au ajuns triburile la mare, fiecare spunea: "Nu eu cobor primul în mare." ... În timp ce stăteau și se sfătuiau, a sărit Nahșon ben Aminadav și a căzut în apă. La el se referă versetul din Psalmi (69:2-3). Mântuiește-mă, HAȘEM că a intrat apa până la sufletul meu. Afundatu-m-am în noroiul adâncului, care nu are fund"

În Midraș Pirkey deRabi Eliezer este relatată o legendă despre membrii tribului Binyamin, care au vrut să sară primii, dar cei din tribul Iuda nu i-au lăsat și au aruncat în ei cu pietre. Atunci legenda descrie momentul impresionant în care Nahșon Ben Aminadav a sărit primul, în toiul acestor dispute.

Gestul său plin de curaj a produs schimbări importante atât în destinul său, cât și în viața și viitorul tribului său:

Astfel, datorită lui, după midrașim și după Talmud, s-a dat regalitatea tribului Iehuda când țara a devenit regat, cu toate că alte triburi (cum ar fi de exemplu Reuven, primul născut) aveau prioritate. Iehuda era al patrulea copil. În Mechilta de Rabi Yișmael, Beșalah scrie: "Cel ce mi-a sfințit numele pe mare va veni și va conduce [neamul lui] Israel". Din copiii copiilor lui Nahșon au ieșit regele David și regii din Iehuda.

La fel, când a fost inaugurat Mișkan, cei doisprezece președinți (conducători, șefi) ai triburilor au adus primii jertfele. Cu toate că Iehuda nu era cel mai mare dintre triburi, el a fost cel care a primit onoarea de a aduce primul jertfa și de asta este scris în Midraș Raba: "A spus Rabi Șimon ben Iohai: I-a spus HaKadoș Baruch Hu lui Moise: Cel ce mi-a sfințit numele pe mare el va fi primul care se va apropia [pentru a aduce jertfa] și acesta a fost Nahșon".

În Midraș Yalkut Șim'oni ne este povestit că atunci când Moise a poruncit să se adune sfatul celor 70 de bătrâni care să îl ajute în conducerea poporului, Nahșon a fost unul dintre ei.

Moartea lui a fost tragică chiar dacă nu știm sigur în ce împrejurări a murit, întrucât în cartea "Seder olam raba" (un midraș istoric editat în primele două secole ale Erei Curente) sunt avansate trei variante diferite privind modul în care ar fi putut muri, toate trei întâmplări tragice. Prima variantă este incendiul care a izbucnit la marginea taberei evreilor când ei s-au plâns la Domnul și El s-a mâniat (Numeri 11:1). În incendiu printre cei 70 de bătrâni care s-au urcat pe munte să-l întrebe pe Moșe era și Nahșon. De ce a trebuit să moară ?. Fiindcă n-a sărit să-l apere pe Moșe în fața poporului plângăreț, afirmă textul amintit.

A doua a fost povestea cu cele 12 iscoade care au fost trimise de Moșe să cerceteze țara. Când Calev spunea că vor putea cuceri țara (Numeri 13:30) și a amintit tot ce a fost și a spus printre altele că Moșe a despiciat marea, a sărit Nahșon întrebând: Chiar Moșe a fost cel care a despiciat? Atunci a izbucnit apă din fântâna lui Miriyam și Nahșon s-a înecat.

A treia este povestea celor care s-au hotărât să se urce pe munte în timp ce Moșe și Yehoșua cu bătrânii se întrebau ce să facă după întoarcerea iscoadelor din misiune (Numeri 14:40). El a fost cel care i-a adunat pe băieții care s-au urcat pe munte. Moșe le-a spus să nu meargă dar ei s-au încăpățânat și Amalekiții și Cnaaniții care au venit de pe munte i-au omorât (Numeri 14:45).

Nahșon este până astăzi un exemplu de curaj și eroism extraordinar. Numele său, atașat unor evenimente, instituții, sau persoane reprezintă un simbol al curajului, vitejiei, eroismului. Astfel, în Aprilie 1948 operațiunea încununată de succes desfășurată de Hagana pentru eliberarea drumului spre Ierusalaim, în ultimele șase săptămâni ale Mandatului Britanic, cu o lună înainte de adoptarea declarației de independență, a fost numită "Mivța (operațiunea) Nahșon". Și în armată (Tahal) a existat o unitate de drone care s-a numit Nahșon, iar unitatea de intervenție armată a administrației închisorilor se numește Nahșon.

Pericopa Bo - Jertfa de Pesah - Korban Pesah [anul 5780] קרבן פסח

Toate jertfele din Tora pot fi împărțite în două categorii:

1. **Jertfe personale** – fiecare persoană sau un grup de persoane le jertfesc
2. **Jertfe publice** – cohen (preot) sau cohen gadol (mare) le jertfesc în numele poporului

Cele două variante se deosebesc din punct de vedere de halacha. Timpul în care se aduce jertfa publică este permanent, el amână Șabatul și amână impuritatea. Spre deosebire, jertfa personală nu are un moment permanent, nu amână Șabatul sau impuritatea, adică nu se aduce dacă acestea există în acel moment (Talmud Bavli, tractatul Ioma 50:a). Numai jertfa de Pesah diferă de toate acestea, după cum învățăm de la Rambam (Maimonides): „Singura jertfă personală care este un fel de jertfă publică este jertfa de Pesah pe care fiecare persoană o va jertfi pe data de 14 Nisan” (introducerea la Mișna, tractatul Kodașim).

Momentul aducerii jertfei de Pesah este permanent, 14 Nisan „între două seri”, adică timpul între apusul soarelui și lăsarea nopții (este momentul schimbării datei zilei de la 14 Nisan la 15 Nisan). Este vorba despre zorii zilei de 15 Nisan. Nu cohenul îl jertfește în numele poporului, ci fiecare evreu este poruncit s-o facă în mod personal, spre deosebire de jertfă publică. Această poziție specială a jertfei de Pesah – între jertfă personală și jertfă publică – i s-a acordat din cauză că de Pesah ne-am transformat din indivizi în public, în popor. Jertfa de Pesah și regulile ei redau această idee.

După spusele marelui Rabin Kuk, nu mijloace sociale, economice și altele fac legătura între persoane și le transformă într-o singură existență, ci o legătură metafizică-sufletească care transformă persoanele într-o obște, într-un popor. Trebuie observată totalitatea ca un singur organism. În jertfa de Pesah sunt puse în evidență persoanele, care prin adunarea lor împreună produc totalitatea și așa se adună toți indivizii la olaltă într-o națiune. Fiecare persoană este egală cu toată obștea.

Când Templul exista, s-a aplicat porunca de a însuși în fiecare an aceasta prin aducerea acestei jertfe unice, un fel de recapitulare anuală care să ne amintească începutul nostru ca popor pe această planetă: dintr-o mare familie binecuvântată într-un popor.

Sărbătoarea de Pesah în deșert

Jertfa de Pesah care a fost adusă în Egipt, în ajunul ieșirii de acolo, era unică și în regulile care s-au aplicat atunci și ele nu s-au mai aplicat nici odată de atunci. În Mișna tractatul Pesahim 9:8 scrie: „Cu ce se deosebește Pesah Egipt (a fost o singură dată) de Pesah (pentru) Generații?” Răspunsul detaliază cum a fost Pesahul în Egipt: S-au pregătit din ziua a zecea a lunii, s-au închis în casă, au stropit sânge pe amândoi ușorii ușii și pe pragul de sus. Toate aceste operațiuni au întărit sensibilitatea că o familie mare se transformă într-un popor organizat. La generațiile care au venit după ieșirea din Egipt nu mai era nevoie să se închidă în case și să stropească în jurul ușii cu sânge. Însă caracteristicile de transformare din indivizi în obște au rămas în această sărbătoare.

Primul Pesah care s-a ținut așa cum îl sărbătorim noi de generații a fost la un an după ieșirea din Egipt: „Și au ținut Pesahul în luna întâi, în ziua a paisprezecea a lunii, între cele două seri, în pustiul Sinai; după cum poruncise HAȘEM lui Moșe, așa au făcut Bnei Israel” (Numeri 9:5). Sărbătoarea s-a ținut două săptămâni după inaugurarea

Tabernaculului de Roș Hodeș Nisan, adică întâi a lunii Nisan. Marele comentator Rașbam (nepotul lui Rași) ne spune: „Acum, după ce s-a construit Cortul, a poruncit să se facă (Pesahul) ca cel de Generații și nu ca cel de Egipt”.

Construirea Tabernaculului este una dintre cele mai importante etape în consolidarea evreilor ca indivizi care constituie un popor, chiar dacă cortul este temporar și nu a ajuns încă la locația unde își va avea sediul definitiv.

Era de așteptat ca Pesahul următor să se facă la locul permanent, adică în Templul care se va construi în țară. Dar câteva luni după prima sărbătoare a Pesahului în deșert, s-a întâmplat ceva grav, păcatul iscoadelor. Iar această generație va trebui să rămână în pustiu încă 40 de ani în care nu vor putea face circumcizie noilor născuți. Cine nu este circumcis nu poate să jertfească jertfa de Pesah, după cum citim „Pentru că tot poporul care ieșise din Egipt fusese circumcis, însă nimeni din tot poporul care se născuse în pustiu, pe drum după ce au ieșit din Egipt, nu fusese circumcis” (Iosua 5:5). Dacă ne întrebăm de ce nu puteau face circumcizie, răspunsul îl găsim în Talmud, tractatul levamot 72:a. Acolo se spune că problema era că din cauza pedepsei nu era vântul (sau duhul?) din Nord care vindecă rana, adică nu aveau cum să vindece rana care se produce de la tăietură. Așa că nu puteau jertfi jertfa de Pesah fiindcă avem regula „dar nici un necircumcis să nu mănânce din el” (Exod 12:48).

Sărbătoarea de Pesah la intrarea în țară

Doar după ce a dispărut aceea generație, se putea reînnoi sărbătoarea de Pesah și ea se reînnoiește în varianta israeliană. Poporul evreu trece Iordanul în ziua a zecea a primii luni, Nisan. În cartea Iosua ne este detaliat în amănunte de ce trebuie acum ca poporul să fie circumcis (cap. 5, versete 2-9). După asta s-a deschis calea din nou la jertfa de Pesah, de data aceasta pe pământul Israelului: „Și Bnei Israel au așezat tabăra în Ghilgal și au sărbătorit Paștele în ziua a paisprezecea a lunii, seara în câmpiile Ierihonului. Și a doua zi după Pesah, în aceeași zi, au mâncat din grâul țării azime și boabe prăjite” (Iosua 5:10-11). Este o reînnoire publică, generală în acest Pesah către începerea șederii și stăpânirii țării de către noii ei locuitori. Faptul că au trecut 40 de ani de la ultima ținere a sărbătorii n-a influențat noua generație de a continua de unde a fost întrerupt. Și parcă acum continuă mai cu virtute povestea ieșirii din Egipt de parcă nici nu a fost întreruptă. Noua generație care s-a născut în deșert nu a participat la prima sărbătorire de Pesah și nu a cunoscut jertfa de Pesah de atunci și semnificația ei. [Ea trebuie să facă pentru prima oară această jertfă pe pământul Israelului și trebuie să învețe caracteristicile acestei jertfe pentru a consolida unitatea poporului evreu într-un singur popor.](#)

Pericopa Bo - Păcăleala plecării din Egipt [anul 5784]

Moise și poporul evreu au primit porunca de două ori să împrumute de la egipteni diverse obiecte:

- „Fiecare femeie va cere de la vecina ei și de la cea care locuiește în casa ei, vase de argint și vase de aur și haine ...” (Exod 3:22)
- „Vorbește așadar în auzul poporului, ca să ceară fiecare bărbat de la vecinul lui și fiecare femeie de la vecina ei vase de argint și vase de aur” (Exod 11:2)

Într-adevăr, așa s-a și procedat „Copiii lui Israel au făcut după cuvântul lui Moise și le-au cerut egiptenilor vase de argint și vase de aur și haine” (Exod 12:35).

Comentatorii, vechi și noi, și-au manifestat nedumerirea de această înșelăciune și au găsit diferite explicații. Chestiunea nu este una de dreptate; este evident că pentru munca grea pe care au făcut-o evreii în Egipt, li se cuvenea o răsplată care nu era mai mică decât acele obiecte. Problema este faptul că s-a ales minciuna și cacealmău; să iei fără să intenționezi să returnezi, să le prezinți ca un împrumut fără să intenționezi să le returnezi.

Câteodată, cel slab n-are încotro decât să se folosească de păcăleală față de cel puternic, însă cele zece plăgi i-au transformat pe egipteni în partea cea slabă. De ce israelienii își primesc răsplata prin minciuni?

Adevărul este că nu trebuie să vorbim despre această păcăleală separat, ea fiind o parte dintr-o păcăleală mult mai mare: solicitarea lui Moise și Aron de la Faraon nu este să iasă din Egipt la libertate, ci să iasă doar ca să-l slujească pe Domnul – și să se întoarcă. Astfel i-au solicitat Faraonului, fiindcă în fața tufișului au primit porunca: „Lasă-ne să mergem cale de trei zile în deșert și să aducem jertfe Domnului” (Exod 3:18). Aici nu este vorba despre o eliberare pe vecie, ci despre o călătorie pentru a aduce o jertfă Domnului.

Moise repetă aceste lucruri de nenumărate ori: „Dă drumul poporului Meu să Mă slujească” (Exod 8:1); „ca să țină o sărbătoare pentru Mine în deșert” (Exod 5:1); „Să mergem să jertfim Domnului” (Exod 5:17) și altele. Așa au înțeles și Faraonul cu slujile lui, după cum reiese din multe versete, printre care: „Mergeți, slujiți Domnului” (Exod 10:8); „Dă drumul oamenilor să slujească Domnului Dumnezeului lor” (Exod 10:7); „și voi da drumul poporului ca să aducă jertfe Domnului” (Exod 8:28) și altele.

Într-adevăr, la începutul pericopei „BeŞalah”, când Faraonul a înțeles că poporul nu se va întoarce, ni se spune că poporul a fugit: „Și i s-a dat de veste regelui Egiptului că poporul fugise” (Exod 14:5) – nu după cum se stabilise.

Marea întrebare pe care au pus-o înțelepții și comentatorii din toate perioadele: De ce oare nu s-a spus adevărul?

Este adevărat că nu este o problemă de a minți pe un înrobitor feroce pentru a se elibera. Dar pentru ce? Nu este logic să presupunem că influența celor zece plăgi nu ar fi de ajuns ca să-l lămurească pe Faraon să elibereze poporul pentru totdeauna.

Păcăleala pentru împrumutarea obiectelor este ușor de explicat: dacă îl înșelăm pe Faraon că este vorba despre o sărbătoare în deșert, este ușor de înțeles că avem nevoie să împrumutăm obiecte ca să putem sărbători în deșert. Întrebarea care trebuie pusă nu este despre împrumutarea obiectelor, ci cererea nu de a ieși la libertate, ci de a-L sluji pe Domnul în deșert și a se întoarce.

Comentatorii aduc foarte multe explicații. Marele comentator Şadal (Samuel David Luzzatto, Italia sec. 19) spune că nu era în posibilitatea lui Moise să-i spună adevărul unui tiran ca Faraonul. Un alt comentator din cei numiți „noi” spune că în fond Moise nu a mințit și că intenția lui fusese ca poporul să iasă câteva zile ca să jertfească Domnului. El nu a spus deslușit că ei nu se vor întoarce. Marele comentator Abarbanel (Portugalia-Italia, sec. 15) explică că Dumnezeu i-a spus lui Moise să implore pentru o cerere mărunță ca să arate inima împietrită a Faraonului față de robii lui. Cel care refuză să dea un repaus robilor lui ca ei să-l jertfească Dumnezeului lor, este fără îndoială un tiran crud. Rabinul Elhanan Samet, contemporan, spune că în război este ca în război: Faraonul era dușmanul fiilor lui Israel, iar în război este voie să induci în eroare, ba chiar este adeseori necesar acest lucru.

Marele rabin contemporan, Jonathan Saks, fost prim-rabin al Marii Britanii, ne spune că dacă privim înapoi, în cartea Genezei, vom descoperi că acest tipar de comportament nu a început cu Moise și Faraonul. Plecarea lui Iacov de la Lavan este descrisă în felul următor: „Iar Iacov l-a păcălit pe Lavan arameul, nezicându-i că fuge”

(Geneza 31:20). Lavan, care l-a ajuns din urmă, i-a reproșat: „Ce-ai făcut? M-ai păcălit și le-ai tratat pe fiicele mele ca pe prizoniere luate cu sabia? De ce ai fugit pe ascuns și m-ai înșelat? Și nici nu mi-ai spus” (Geneza 31:26).

Când Esav i-a propus lui Iacov să călătorească împreună, iar Iacov s-a menținut cu jumătate de adevăr: „Stăpânul meu știe cât de firavi sunt copiii și am în grijă oi și vite care alăptează; dacă sunt mânate aspru timp de o zi, toată turma va muri. Să treacă rogu-te, stăpânul meu, înaintea slujitorului său; iar eu voi călători lent, la pas cu turmele care sunt înaintea mea și la pas cu copiii, până ce voi ajunge la stăpânul meu în Seir” (Geneza 33:13-14). Nu este chiar o minciună, dar este o justificare aparentă.

Mai mult decât atât, când fiii lui Iacov au încercat s-o salveze pe Dina, sora lor, din mâinile lui Șechem care a violat-o și a răpit-o, ei au vorbit cu el și tatăl lui cu „vicleșug”. Ei s-au prefăcut că sunt de acord ca Iacov și fiii săi să stea lângă ei cu condiția ca locutorii din Șechem să se circumcide.

Peste aceste trei cazuri se mai adaugă trei de dinainte: trei cazuri în care Avraham și Isaac au părăsit locul lor din cauza foametei. Ei și-au rugat soțiile ca ele să se prezinte ca surorile lor, ca nu cumva să fie răpite de conducătorii acelor teritorii.

Aceste șase cazuri nu pot fi întâmplătoare. Ele aveau un factor comun, au avut loc ori în străinătate, ori cu demnitari străini în țară. În acele zile, exprimarea adevărului în aceste circumstanțe era un lucru extrem de periculos. Fiii lui Israel care erau un grup slab între aceste puteri, se foloseau de vicleșuguri ca să poată supraviețui. În circumstanțe imposibile este nevoie să minți ca să dăinui. Este rău să trăiești în minciună și este interzis să împui cuiva o asemenea viață. Adevărul este sigiliul Dumnezeului și este temelia încrederii între oameni. Însă în momentul în care poporul tău este subjugat în robie și copiii sunt uciși, toate mijloacele de supraviețuire sunt admise.

În aceste șase povești din cartea Genezei și cele din Exod, Toraua vrea să ne învețe despre legătura între libertate și adevăr. Când este libertate, poate exista adevăr. Când nu este libertate, nici adevăr nu există. O societate în care se trăiește prin teama de conducători, adevărul nu poate fi prezent. Domnul nu dorește o societate în care persoanele sunt nevoite să nu fie drepte ca să supraviețuiască.

Toraua nu justifică în niciun caz înșelăciunea. Din contră: ea condamnă un regim în care adevărul este un pericol la viață, fenomen care există și astăzi în regimuri totalitare. Iudaismul este o religie de dispută, de limpezire, care pune integritatea și moralitatea în fruntea valorilor sale: „Cine poate urca pe muntele Domnului și cine poate sui până la locul său sfânt? Cel care are mâinile curate și inima întreagă, care nu a purtat pe degeaba sufletul Meu și nu se jură strâmb (ca să înșele)” (Psalmi 24:3-4). Profetul Maleahi definește pe cine vorbește în numele Domnului: „Legea adevărului a fost în gura lui și pe buzele lui nu s-a găsit nedreptate. A umblat cu mine în pace și dreptate și pe mulți i-a întors de la nelegiuire” (Maleahi 2:6). Rugăciunea de „Șmone Esre” se termină cu fraza „Dumnezeul meu, ferește-mi limba de [vorbă] rea și buzele de a grăi înșelăciune”.

Pericopa Bo: Câți ani a durat robia evreilor în Egipt? [anul 5779]

În pericopa noastră ni se relatează că putem primi răspunsul exact (Exodul 12:40- 41):

"Și șederea fiilor lui Israel care au șezut în Egipt a fost treizeci de ani și patru sute de ani. Și a fost după treizeci de ani și patru sute de ani și a fost chiar în ziua aceea au ieșit toate oștirile Domnului din țara Egiptului".

Cifra avansată de pericopă atestă faptul că evreii au petrecut în Egipt 430 de ani. Însă numărul ăsta contrazice logica faptelor istorice și, ca de obicei, Rași ne învață de ce. Moșe este fiul lui Amram, care este fiul lui Kehat. Ultimul dintre ei apare în lista celor care au ajuns în Egipt. Noi mai citim că vârsta lui Kehat a fost de 133 de ani când a murit și a lui Amram de 137 de ani. Moșe avea 80 de ani la ieșirea din Egipt. În total 350 de ani, adică mai puțin decât 430. Socoteala asta nu este corectă că ei au născut copii nu după moarte, ci pe parcursul vieții. Avem, deci, nevoie de altă socoteală.

Prima problemă este de când începem numărarea anilor În Geneza 15:13 citim: *Și i-a spus lui Avram să ști negreșit că pribegi vor fi urmașii tăi într-o țară ce nu-i a lor și îi vor înrobi și îi vor chinui patru sute de ani.* Aici avem aproape același număr (mai puțin cu 30 de ani). Este important să înțelegem că numărarea anilor începe de când este amintit Galutul Egiptului din versetul de sus care este în povestea Brit Bein Habetarim. Rași ne învață că numărătoarea celor 400 de ani trebuie să înceapă cu nașterea lui Yițhak fiindcă este scris *pribegi vor fi urmașii tăi* și asta ne dă diferența de 30 de ani (din Brit Bein Habetarim până la nașterea lui Isaac) față de numărul din pericopa noastră – 430 de ani și cei 400 de ani din Geneza.

Acuma problema este că Galutul însuși a început cu plecarea lui Iacov și a familiei în Egipt. Rași ne face socoteala. Începând cu nașterea lui Yițhak, până când s-a născut Yaakov au trecut 60 de ani, iar Iacov a plecat în Egipt la vârsta de 130 de ani – în total. Așa că $400-190=210$ de ani și ăsta este, după Hazal și asta este tradiția, numărul anilor petrecuți de evrei în Egipt.

Există și alte idei. Sunt unii care susțin că durata Galutului s-a prelungit față de cât era stabilit. Ramban (rabi Moșe Ben Nahman) spune că Galutul s-a prelungit cu acești 30 de ani din cauza păcatelor pe care le-au comis evreii în Egipt:

"E bine cunoscut că fiii lui Israel în Egipt au fost foarte răi și păcătoși, au anulat Brit Mila, precum este scris (Ezechiel 20:8) Dar ei s-au răzvrătit împotriva Mea și n-au vrut să Mă asculte; n-au lepădat ticăloșiile de la ochii lor și idolii Egiptului nu i-au părăsit. Atunci am zis: Voi vărsa asupra lor mânia Mea și urgia Mea o voi deșerta peste ei în mijlocul țării Egiptului. Și este scris (Iosua 24:14) Lepădați dumnezeii căroră au slujit părinții voștri dincolo de râu și în Egipt și slujiți-l pe Dumnezeu. De aceea s-a prelungit Galutul cu treizeci de ani. Ar fi meritat să se prelungească mai mult, dar au strigat [la Dumnezeu] și mult s-au rugat."

Sunt și alții care susțin că, din contră, Galutul a durat mai puțin. Robia a fost atât de grea, încât diminuarea Galutului (adică eliberarea anticipată) a reprezentat o compensație divină acordată tuturor celor care au suferit.

O legendă foarte frumoasă despre scurtarea anilor ne aduce marele înțelept din Germania Haroș (Rabenu Așer) care a trăit în secolul al 13-lea. În comentariul lui la Tanach, la sfârșitul pericopei Șmot ne povestește că Patriarhii, în timp ce se rugau pentru binele poporului evreu, Hakadoș Baruch Hu i-a întrebat dacă vreunul vrea să renunțe la o literă din numele lui și astfel să se scurteze numărul anilor de robie. Avram și Iacov au răspuns că ei nu pot renunța, fiindcă au nevoie de toate literele. Dar a venit Isaac spunând că, deși numele lui trebuia să fie Isaac יצחק, el este de acord să fie Isaac יצחק pentru a scădea din anii sclaviei diferența între literele Sin și Țade. Explicația este că numele trebuia să fie Ishaac cu Sin cum apare câteodată, de exemplu Psalmi 105:9. Deci, el a fost de acord să i se scoată 210 ani din nume. Diferența între simbolul literei Sin ש care înseamnă 300 și a literei Țade צ care înseamnă 90 este 210. Așa că, mulțumită lui Yiṯhak, în loc să dureze 400 de ani cum este scris, [Galutul s-a stabilit la numai 210 ani](#).

Îmi pare rău că de data asta am învățat mai mult numere și fapte pe care în ebraică le numim Peșat, în loc să ne ocupăm de valori, dar și acest gen de aritmetică istorică poate avea o contribuție importantă la o înțelegere mai amplă și mai bună a Torei.

Pericopa Ki Tisa - Bețalel și Oholiav - cei doi artizani care au pregătit Tabernaculul și instrumentele lui אהליאב - בצלאל [anul 5782]

Atotputernicul a spus poporului evreu în pustiu să-i construiască un sanctuar care a primit și numele de *mișkan* מִשְׁכָּן - **Tabernacul**. El a avut multe componente care necesitau mâna unui artizan: de la chivotul făcut din aur și până la dantelele de pe pereți.

Mulți artizani au contribuit la această construcție unică, însă numai doi au stat în fruntea lor, amândoi numiți de Kadoș Baruch Hu.

În pericopa Ki Tisa ni se spune: „Adonai a grăit către Moise zicând: Uite, l-am chemat pe nume pe Bețalel, fiul lui Uri, fiul lui Hur, din tribul lui Iehuda. L-am umplut cu spiritul lui Elohim, de înțelepciune, de pricepere și de cunoaștere și de orice îndemânare ca să întocmească lucruri cu meșteșug, să lucreze cu aur cu argint și cu aramă, să cioplească pietre (scumpe), ca să le ținuiască și să cioplească lemnul ca să facă tot felul de lucrări. Iar eu, iată, i l-am pus alături pe Oholiav, fiul lui Ahisamach din tribul lui Dan; și în inima tuturor celor înțelepți la inimă am pus înțelepciune ca să facă tot ceea ce ți-am poruncit” (Exod 31:1-6).

Să facem cunoștință puțin cu cele două personaje în pricină.

Bețalel

Bețalel care a primit responsabilitatea pentru întregul proiect, avea un pedigree respectabil. El a primit acest post, printre altele, datorită faptelor bune ale străbunicilor lui. Străbunica lui era Miriam, după cum învățăm din Talmud, tractatul Sota 11:b. Ea era sora lui Aaron și Moise, iar când faraonul a poruncit ca toți bebelușii masculi să fie aruncați în Nil, Miriam împreună cu celelalte moașe evreice și-au pus viața în pericol ca să ascundă și să salveze acești bebeluși. Ca răsplată pentru această faptă, i s-a născut acest strănepot extrem de talentat.

Bunicul lui Bețalel a fost Hur, care, după midraș și-a terminat viața într-un mod tragic când a încercat să oprească poporul de a construi Vițelul de Aur. Mulțimea înfuriată l-a atacat și l-a omorât. Din această pricină Hur a avut onoarea ca din toți artizanii care au lucrat la construirea Tabernacului, tocmai numele nepotului său să fie amintit de nenumărate ori.

Bețalel avea mâini de artist și în versetul de sus el este descris plin de „înțelepciune, de pricepere și de cunoaștere”. Aceasta era o înțelepciune divină și datorită ei el a reușit să țină la intenția lui HAȘEM și așa și-a primit numele – „în umbra Dumnezeului”, adică Bețal = *bețel*, în umbră + *el*, HDumnezeu.

Așa ne este povestit în midrașul din Talmud, tractatul Brachot 55:a: „Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise: du-te și spune-i lui Bețalel să-mi facă un sanctuar, un chivot și unelte. Moise s-a dus la el, dar a schimbat ordinul spunându-i: fă un chivot, unelte și un sanctuar. Bețalel i-a spus: Moșe Rabenu! Regula lumii este că omul face întâi casa, pe urmă bagă în ea uneltele. Dar tu îmi spui: Fă-mi un chivot, unelte și un sanctuar. Uneltele pe care le voi face, unde le voi băga? Poate Hakadoș Baruch Hu ți-a spus: fă un sanctuar, un chivot și unelte? Moșe i-a răspuns: oare ai fost în umbra Dumnezeului? Într-adevăr așa a spus Hakadoș Baruch Hu”.

Și mai este un midraș asemănător și în BeMidbar Raba 15.

Marele comentator Ramban (Nachmanides) explică înțelepciunea lui Bețalel ca fiind o minune venită de sus, deoarece de-a lungul zecilor de ani în Egipt, evreii nu aveau ocazia să cunoască materialele necesare la construirea Tabernacului – aur, argint și aramă. Faptul că Bețalel a știut să facă din aceste materiale ceea ce era nevoie la construirea Tabernacului este o minune.

Cu toate că numirea lui Bețalel a venit de la Kadoș Baruch Hu însuși, a fost nevoie și de aprobarea poporului. Acest lucru îl învățăm din versetul „I-am chemat pe nume pe Bețalel”. Cu alte cuvinte l-am prezentat poporului. De aici învățăm înțelepții că înainte ca cineva să fie numit într-un post public, trebuie ca publicul să fie consultat.

În Talmud, tractatul Brachot ni se povestește: „Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise: Crezi că Bețalel este onest, adecvat? Moise i-a răspuns: Dacă îți este adecvat ție, mie cu atât mai mult. Cu toate acestea i-a spus lui Moșe: Totuși, du-te și întreabă și poporul. Moșe s-a dus și i-a întrebat: Credeți că Bețalel este adecvat? Dacă pentru Hakadoș Baruch Hu este adecvat, pentru noi cu atât mai mult”.

În Midraș Tanhuma, VaYakhel 3 ni se spune că la început au fost unii care nu erau de acord cu această numire. Așa scrie acolo: „Când Moise a coborât de pe munte, Hakadoș Baruch Hu i-a spus să facă un sanctuar din scânduri, altar și o masă. L-au (din popor) întrebat: cine o va construi? Moise le-a răspuns: Bețalel! Oamenii au început să șușotească despre Moise spunând: Nu Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise să-l numească pe Bețalel să construiască Tabernaculul, ci Moise însuși l-a numit din cauză că îi este rudă... Moise le-a spus: Nu, eu nu am făcut nimic după capul meu ci Hakadoș Baruch Hu mi-a spus să-l numesc. În sfârșit numirea a fost acceptată și de public”.

Oholiav

Despre Oholiav Ben Ahisamach sunt puține detalii în midraș. Noi știm despre el că este din tribul Dan și că avea cam aceleași aptitudini ca și Bețalel. Din această cauză numele lui apare în acest verset spre deosebire de sutele de meșteșugari care au participat la construirea Tabernacului și au rămas anonimi. Mulți ani după ce Oholiav a contribuit la construirea Tabernacului, oameni din tribul Dan au fost printre constructorii Templului. Din Talmud, tractatul Arachin 67:b noi învățăm că oameni din tribul Dan și-au menținut sute de ani aptitudinile artizanale.

O pereche deosebită

Cei doi provin din familii total diferite. Bețalel provine dintr-o familie onorabilă, pe când Oholiav aparține tribului Dan care era unul din fii roabelor care erau considerați inferiori. Rași ne învață că Toraua le amintește numele amândurora ca să ne învețe că în fața Domnului toți suntem egali.

În cartea de Zohar scrie că după Cabala Bețalel reprezintă partea dreaptă și anume de *Hesed* חסד – iubire, iar Oholiav partea stângă de *Gvura* גבורה – putere. Împreună ei sunt cuplul perfect care împreună au știut să construiască nu numai partea fizică a Tabernacului, ci și partea spirituală.

Pericopa Ki Tisa - Sfințenia mesei și a învățaturii de Șabat [anul 5784]

Masa de Șabat

„Iar tu, vorbește copiilor lui Israel spunând: Dar, Șabaturile Mele să le păstrați” (Exod 31:13)

Rași spune la acest verset: „Iar tu, cu toate că ți-am încredințat construirea Tabernacolului, să nu îți închipui să amâni Șabatul pentru această activitate”.

Trebuie să lămurim de ce existau temeri că Israel își vor imagina că Șabatul se va amâna pentru construirea Tabernacolului? Aici trebuie să reamintim că în tradiția iudaică construirea Tabernacolului a fost asociată cu Șabatul prin cele 39 de tipuri de activități (*melahot*) făcute pentru această construire, precum și derivatele lor – toate fiind interzise de Șabat; aceste activități nu apar explicit în textul biblic, ci doar în Legea Orală.

Răspunsul la această întrebare retorică este că Tabernacolul a fost destinat prezenței Domnului pe pământ și de asemenea a fost menit să ispășească faptul vițelului de aur. De aceea, evreii își puteau imagina că dacă jertfele care sunt pentru izbăvire și păstrarea prezenței divine (*shehina*) aproape de Șabat, atunci și construirea Tabernacolului va fi permisă de Șabat.

În afară de aceasta, firea omului este că atunci când este dornic de ceva, el va face orice ca să-și atingă scopul și fiind în stare să nu ia nimic în considerare, ba chiar să înjosească pe alții încercând să-și urmărească scopul.

Așa și poporul Israel era atât de înflăcărat de construirea Tabernacolului încât a finalizat în 65 de zile o construcție magnifică, care era multi-funcțională: la nevoie era mobilă în așa fel că era ușor de montat și demontat; iar la nevoie era stabilă și puternică. Doar din dorința Domnului, inaugurarea a fost amânată de la 25 Kislev la Roș Hodeș Nisan (1 Nisan), adică peste trei luni. Din cauza grabei, ca nu cumva cineva să se încurce, Dumnezeu a spus „nu se amână Șabatul”.

Această asociere a Șabatului cu Tabernacolul în perioada construcției, mai are o semnificație de-a lungul generațiilor, mai ales în perioadele când nu avem nici Tabernacol, nici Templu, care au fost distruse de la păcatele noastre.

Înțelepții spun în Talmud, tractatul Beța 16:a că de Șabat, omul primește un spirit suplimentar, *neșama ietera* נשמה יתרה, care la ieșirea Șabatului îl părăsește. Scopul acestuia este ca omul să se învăluie într-o sfințenie suplimentară. Această suplimentare influențează până și gustul mâncărilor, după cum scrie în midrașul Bereșit Raba 14:4 „o mirodenie avem care se numește Șabat”.

Așa am învățat din jertfe că mâncatul ispășește, acesta fiind mâncatul preoților „preoții mănâncă iar oamenii se ispășesc” (Talmud, tractatul Pesahim 59:b). Domnul le-a spus fiilor lui Israel că atunci când nu veți avea nici Tabernacol, nici Templu, când nu veți avea nici altar și nici jertfe – cine oare vă va ispăși?

„Atâta timp cât exista Templul – altarul ispășea Israelul, iar acum, masa omului ispășește” (un comentariu anonim la tractatul Berahot 55:a).

De aceea, când cineva mănâncă pentru Cel de sus și spune cuvinte din Tora în timpul mesei, atunci masa îl ispășește și mai ales în ziua de Șabat în care mâncatul este o mițva (poruncă). Mâncatul cel puțin cât o măslină sau un ou, este o obligație, omul având un supliment de *neșama ietera*. Dacă omul mănâncă pentru aceste scopuri, adică doar pentru Oneg Șabat, desfătarea de Șabat, spunând cuvinte din Tora la masă – sfințenia Șabatului și sfințenia mesei ispășesc așa cum mâncatul preoților îi ispășeau pe oameni.

De aceea Toraua a spus „Șabaturile Mele să le păstrați”, dar „mai puțin” – ca nu cumva să intenționezi să-ți faci burta tobă și să aduni toate plăcerile lumii alimentare căci „Șabaturile Mele să le păstrați”, să le păstrați cu sfințenie, să nădăjduiești de duminică la ziua de Șabat, să mănânci doar pentru sfințenia Șabatului și atunci vei avea desfătare de la Domnul.

Șabat – o zi de odihnă pentru corp și suflet

„Iar tu, vorbește copiilor lui Israel spunând: Dar, Șabaturile Mele să le păstrați, căci el este un semn între Mine și voi, peste generațiile voastre, ca să se știe, că Eu sunt Domnul care vă sfințește” (Exod 31:13).

Rași spune la acest verset: „Să știe națiunile că Eu sunt Domnul care vă sfințește”.

Națiunile lumii cred că ziua de Șabat este doar o zi de odihnă și așa cred și unii din compatrioții noștri. Ei spun că fiecare își poate organiza această zi cum își dorește – unii petrecând, făcând sport sau alții, păstrând Șabatul cu rigoare. De aceea, Dumnezeu ne spune să știm că Eu vă poruncesc să păstrați Șabatul și în afară de aceasta să știți că este o mare distincție între Șabatul poporului evreu și zilele de odihnă ale celorlalte popoare. Pe de altă parte ei aleg o zi de odihnă după dorința lor, fără ca toți să se odihnească în aceea zi. Unii lucrează din greu, pe când la poporul evreu nu este așa ci „ca să se odihnească boul tău [și] măgarul tău” (Exod 23:12).

Există în Șabat și aspectul de odihnă, însă esența Șabatului este sfințenia și purificarea, pe când odihna corpului este pentru sfințirea sufletului. De Șabat trebuie intensificată învățătura Torei, iar mâncatul și băutul sunt și ele de felul „vei numi Șabatul o desfătare” (Isaia 58:13).

Puterea sfinției Șabatului poate fi măsurată și prin învățătura Torei. Înțelepții spun că beneficiul învățaturii de Șabat este cu mult mai mare decât aceea din zilele săptămânii. Se spune că o oră de învățatură de Șabat valorează cu mult mai mult decât în altă zi. În Talmudul Yerușalmi, tractatul Șabat 15:3 spun înțelepții: „Șabatul și zilele de sărbătoare s-au dat poporului evreu doar ca să învețe în ele Tora”. Iar în cartea Zohar scrie: „Când au vrut să intre în țară, Toraua a spus, în deșert au mâncat mană și au învățat Tora, iar acum în țară vor trebui să muncească din greu și cu Toaua ce va fi? A spus Domnul: Toraua are o pereche și ea este Toraua”.

Este important să știm că Eliyahu Hanavi (profetul Ilie) se urcă de fiecare ieșire din Șabat în ceruri ca să raporteze acolo ce a văzut de-a lungul Șabatului la poporul Israel în care el s-a învățat. El raportează mai ales despre noutățile din Tora despre care s-a învățat în acel Șabat, lăudându-i pe evrei pentru aceste performanțe. Noi trebuie

să știm că Eliyahu va raporta despre cei care și-au petrecut Șabatul dormind și lenevind și nu și-au îndeplinit sarcinile de a învăța cel puțin pericopa săptămânii. Rușine lor!

Este esențial să conștientizăm că nu ajunge să bem și să mâncăm de Șabat, nici măcar să ne rugăm, ci în primul rând Dumnezeu vrea ca noi să ne anexăm învățături Torei în această zi deosebită.

Pericopa Ki Tisa - Vițelul de aur și femeile [anul 5779]

În universul nostru "modern și avansat" suntem, de multe ori, îndoctrinați cu idei de factură sexistă, misogină potrivit cărora în lumea antică femeia nu avea nici o contribuție la desfășurarea evenimentelor și că bărbații sunt singurii care conduc lumea și făuresc istoria. Dacă așa se întâmplă uneori și în lumea biblică din Tora, acesta este un rezultat al descifrării superficiale a evenimentelor descrise acolo și al stigmatelor seculare ale supremației bărbătești imprimate unor prezentări ale acestora. Iar adevărul cu privire la locul și rolul femeilor în istoria antică a omenirii dezmente categoric prezentarea lor ca simple personaje secundare. Eroinele povestirilor din această pericopă argumentează convingător adevărul acestor afirmații.

Un asemenea exemplu îl oferă Tora, care descrie traversarea de către poporul evreu a Mării Roșii, în care femeile, în frunte cu Miryam Hanevia („Profetesa”), au ocupat un loc decisiv prin actele de eroism de care au dat dovadă cu acel prilej. La fel a fost, între altele, participarea lor activă la prevenirea comiterii și diminuarea consecințelor negative ale celor două mari păcate din cei 40 de ani de pribegie prin deșert, „vițelul de aur” și „iscoadele”. În ambele ele au fost pe partea pozitivă a desfășurărilor. Pe de altă parte, ele au ocupat un loc activ la realizarea celei mai mărețe construcții din acei 40 de ani, construcția Mișkanului (Tabernacolului). Ca să înțelegem lucrurile acestea, trebuie să parcurgem toată Toraua, atât cea scrisă cât și cea orală.

Dacă citim cu multă atenție descrierea teribilului păcat al „vițelului de aur” și luăm în considerare și completările din Toraua Orală, adică din diferitele Midrașim, putem constata locul onorant care revine femeilor în această poveste, altfel tristă și grotescă. Acest eveniment se petrece în momentele în care Moșe Rabenu întârzie să coboare de pe muntele Sinai, pe care se urcase ca să primească de la Dumnezeu tablele, iar poporul nerăbdător a

intrat în panică și l-a însărcinat pe Aharon să construiască un alt zeu. Primul lucru pe care îl face Aharon este să implice în povestea asta pe femei: "Și Aaron le-a zis (bărbaților): Scoateți cerceii de aur care sunt în urechile soțiilor voastre, ale fiilor voștri și ale fiicelor voastre, și aduceți-i la mine" (Exod 32:2). Întrebarea care se pune este: de ce subliniază Toraua contribuția cerceilor femeilor la construirea vițelului de aur?

Răspunsul îl primim din Midraș, care certifică nulitatea contribuției femeilor la aurul plăsmuirii blasfemiatoare: "Au auzit femeile și nu au vrut, și nu au fost de acord să le dea bărbaților cerceii lor de aur, în schimb le-au spus: „Să facem un vițel și o urâciune care nu are putere să ne salveze? Nu vă vom asculta! "Iar HaKadoș Baruch Hu le-a răsplătit pentru atitudinea lor, fiind ele cele care păstrează Roș Hodeș mai mult decât bărbații". (Pirkey DeRabi Eliezer, cap. 45). Din midraș putem deduce, de asemenea, că scopul lui Aharon rugându-i pe bărbați să le ia de la femei era și acela să împiedice cât mai mult împlinirea dorinței poporului, chiar dacă presupunerea lui era doar parțial validă. El credea că femeilor le va fi greu să se despartă de bijuteriile lor. Și într-adevăr, ele nu au dat cerceii. Dar este clar că nu pretinsa preferință specific feminină pentru aur și bijuterii este pricina. Dovada? Atunci când au fost rugate să doneze bijuterii pentru construcția Mișkanului (tabernacol) ele s-au grăbit de-a dreptul să aducă bijuteriile! Cu alte cuvinte, femeile se pot despărți cu ușurință de bijuterii, atunci când scopul este o acțiune cu adevărat mare și importantă! Marele comentator HaTașbeț (Șim'on Duran, sec. 14-15, Spania) spune că bărbaților li s-a luat privilegiul de a nu lucra de Roș Hodeș fiindcă s-au grăbit la vițel, dar s-au lenevit la Mișkan. În schimb, femeile au primit Roș Hodeș fiindcă s-au grăbit la Mișkan și s-au abținut la vițel. Tot aici găsim explicația motivului alegerii Roș Hodeș ca sărbătoare privilegiată a femeilor: Mișkanul a fost inaugurat de Roș Hodeș!

De unde putem trage concluzia că nu femeile au dat cerceii, ci bărbații au făcut asta. Răspunsul îl găsim în Midraș Tanhuma, Ki Tisa 19, care spune că, după ce Aharon a cerut bărbaților să scoată și să aducă cerceii femeilor, a văzut că ele nu dau curs cererii. Când a văzut că ele nu dau cerceii din urechile lor, "tot poporul și-a scos cerceii de aur care erau în urechile lor" (Exod 32:3). Nu este scris "în urechile femeilor", ci în "urechile lor". În ebraică acest pronume posesiv are o formă diferită la masculin și alta la feminin. Aici el apare la masculin! În Midraș Raba, Bamidbar, este scris că femeile chiar s-au revoltat și nu au participat la comiterea acestui păcat.

În concluzie, nu există nicio îndoială, așa cum atestă midrașul Bamidbar Raba 21:10, că femeile nu au participat la comiterea celor două mari păcate de care se fac vinovați Bnei Israel în deșert: „păcatul iscoadelor” și „vițelul de aur”. Cu referire la „păcatul iscoadelor” reiese, dimpotrivă, că femeile au demonstrat cât de mult țin la Ereț Israel, prin aceea că nu au acceptat să rămână în deșert, cum au vrut bărbații, care au fost reprezentați de către iscoadele care nu voiau să ajungă în Ereț Israel, unde trebuiau fie să lupte în calitate de soldați, pentru cucerirea pământului, fie să lucreze ca niște buni gospodari, preferând înaintarea rutinieră prin deșert și unele preocupări spirituale (învățat Tora), fără să lupte, să lucreze sau să aibă grijile vieții zilnice. Cu referire la „păcatul vițelului de aur”, din midrașul acesta rezultă că Aharon a contat pe istețimea, înțelepciunea și patriotismul femeilor (care în nici un caz nu merită a fi considerate niște naive orbite de strălucirea aurului), ca să evite dezastrul către care aluneca implacabil ambiția aceasta a majorității poporului de turnare și cioplire a vițelului.

Ca încheiere, povestea noastră este încă o dovadă a rolului fundamental pozitiv jucat de femei în aceste evenimente vijelioase care au trecut peste poporul evreu, de curând eliberat de sub jugul egiptean. Așa cum și în continuare, femeile vor juca un rol decisiv și meritoriu în istoria viitoare a poporului evreu, fiind profund implicate în toate evenimentele importante trăite de acest popor..

Pericopa Ki Tisa: Ce era scris pe cele două table? [anul 5780]

Aceasta este o întrebare ciudată luând în considerație că este scris chiar în Tora în Exodul 34:28: "[Și a scris pe table cuvintele legământului, cele zece lucruri \(porunci\)](#)". Și dacă ne uităm la toate tablourile și gravurile din sinagogă vedem același lucru: pe prima tablă sunt scrise pe scurt primele cinci porunci: (*Eu sunt – Să nu ai – Să nu iei – Amintește – Cinstește*) și celelalte cinci pe tabla a doua (*Să nu ucizi – Să nu preacurvești – Să nu furi – Să nu mărturisești strâmb – Să nu poftești*). Forma acesta există deja de sute de ani și vine probabil din Midrašim de Agada.

Împărțirea acesta apare deja în cele mai vechi Midrašuri, datate în antichitate. De exemplu în Mechilta de Rabi Yişmael scrie: "Cum au fost date cele zece porunci? Cinci pe o tablă și cinci pe cealaltă. Scrie "Eu sunt..." și în fața lui "Să nu ucizi"... așa spunea Rabi Hanina ben Gamliel iar înțelepții spuneau zece pe o tablă și zece pe cealaltă".

Ceea ce spun aici înțelepții este că cele zece porunci s-au dat în două exemplare. Așa apare și în Midraš Şmot Raba în numele a doi Amoraim (înțelepții care au contribuit la scrierea Talmudului după ce s-a finalizat Mişna în jurul anului 200 e.n., între anii 200-500 în Ereţ Yisrael și Bavel): Rabi Yehuda (5 porunci pe fiecare tablă) și Rabi Nehemia (10 porunci pe fiecare tablă). Problema este că nu ni s-au dat nici un fel de explicații cu privire la această manieră de a împărți cele zece porunci.

Ca să înțelegem unde se ascunde partea de draş, de legendă, și unde partea de pşat, de înțelegerea cuvânt cu cuvânt, trebuie să privim aspectele istorice ale perioadei. Prima presupunere trebuie să fie aceea că este vorba despre un pact între Domnul și poporul Israel, iar tablele sunt un fel de contract între cele două părți. La semnarea oricărui contract se obișnuiește să se pregătească două copii, câte una pentru fiecare parte. Un exemplu este pactul încheiat în 1270 î.e.n. între faraonul Egiptului Raamses III și regele Anatoliei (regatul Het) Hatusiliş III. Fiecare copie a contractului s-a găsit la fiecare din ei acasă: una în Egipt și a doua în capitala Het în Turcia Orientală.

Nu este exagerat să ne imaginăm că și în pactul de pe Muntele Sinai era posibil să fi fost două copii: una la Kadoş Baruch Hu și una la Israel. Asta ne poate explica de ce nu a fost de ajuns o singură tablă și era nevoie de două. Bineînțeles că tabla lui Hakadoş Baruch Hu trebuia pusă unde se afla Şhina, adică în aron hakodeş care se făcuse special pentru asta: "Și vei pune în Chivot Mărturia pe care ți-o voi da". (Şmot/ Exodul 25:16). Puțin mai încolo scrie: "Și a pus Mărturia în Chivot". (Exodul 40:20). *Mărturia* עדות *edut*, este o prescurtare de la *Tablele Mărturiei* (Exodul 31:18). Ele se mai numesc și *Cele două table ale Legământului* (Deuteronom 9:15).

Întrebarea este ce s-a întâmplat cu tabla Israelului. Pentru asta trebuie să înțelegem un obicei din lumea antică (și nu numai), în legătură cu felul cum se încheia un contract între doi parteneri inegali sub raportul forței (economice, militare, politice etc.). Partenerul inferior, vasalul, pune copia contractului său în "Casa lui Dumnezeu", adică în templul zeului lui. Vasalul trebuia să jure în numele "regelui său". Punerea documentului într-un loc sfânt întărea

simțul responsabilității în fața domnitorului. În afară de asta, acest fapt întărește nota de sfințenie a înțelegerii, de exemplu pactul între Lavan și Iacov în Geneza 31:53: "D-zeul lui Avraham și dumnezeul lui Nahor vor judeca între noi". În cazul în care una din părți va rupe alianța. Din cauză că Israel erau în inferioritate, vasali față de HaȘem, au pus și copia lor în Aron Hakodeș, după cum ne este scris în 1 Regi 8:9: "Nu erau în Chivot decât cele două table de piatră pe care le-a pus acolo Moșe la Horev când a încheiat Domnul [legământul] cu fiii lui Israel la ieșirea lor din Țara Egiptului".

Din toate acestea putem trage concluzia că au fost două table identice, pe fiecare fiind scrise cele zece porunci. Și încă o concluzie este aceea că tradiția cu două table și pe fiecare câte cinci porunci a apărut în urma midrašului de mai sus. Tradiția asta a fost unică și în arta evreiască, căreia îi datorăm imagini sugestive ale faptelor de viață din trecut și este până astăzi unica recunoscută, cu toate că ea nu se potrivește nici cu obiceiurile de viață cotidiană antice și nici cu logica juridică de atunci.

Pericopa Mișpatim - Depărtează-te de cuvântul mincinos [anul 5779]

Este știut că nu e voie să mințim, iar pericopa noastră își propune să susțină acest lucru apelând la autoritatea înțelepților care spun: "Depărtează-te de cuvântul mincinos" (Exod 23:6). În nenumărate locuri în Tora ni se amintește asta: "Să nu depui mărturie mincinoasă împotriva apropiatului tău" (Exod 20:16); "Dacă cineva va păcătui ... și va jura o minciună" (Leviticul 5:21); "Să nu vă mințiți unul pe altul ... și să nu jurați minciuni pe numele meu" (Leviticul 19: 11-12). Din toate aceste versete reiese clar că în mod absolut nu este voie să minți. Dacă ne uităm la contextul în care sunt spuse, toate modalitățile de comunicare se referă la încheierea unei afaceri cu cineva, participarea la un proces juridic sau o depunere de mărturie. În toate aceste cazuri minciuna lovește drepturile sau interesele celeilalte persoane. O astfel de minciună este interzisă.

Aceeași idee apare într-o Mișna foarte renumită, în tractatul Avot 1:18: "Raban Șim'on Ben Gamliel spune: "Existența lumii se bazează pe trei lucruri: adevăr, dreptate și pace, fiindcă în Tora s-a spus: (Zaharia 8:16) „Judecați în porțile voastre cu adevăr, dreptate și pace”. Vedem că aici "adevărul" este plasat în context juridic. Întrebarea care se pune este dacă există situații în care merită să mințim sau chiar este bine să o facem? Cum trebuie să ne comportăm când minciuna este în favoarea celui alt? Întrebarea asta ne-am pus-o în pericopa Șmot și am promis că vom căuta răspunsul. Astăzi vom încerca să îl găsim. În Șulhan Aruch, Even Haezer 65:1 (cartea din secolul 16 scrisă de Yosef Karo care cuprinde toate legile, poruncile, obligațiile și interdicțiile evreilor) se enunță: "Este o mițva să înveselești pe mire și mireasă și să dansezi în fața lor și să-i spui miresei ce frumoasă e, chiar dacă nu e frumoasă". Nu numai că această minciună nu este interzisă, ci este chiar o "mițva", adică o obligație, fiindcă din pricina acestei minciuni mireasa se va simți grozav în ziua bucuriei ei și, oricum, este o mițva să o înveselești pe mireasă. În Talmud mai găsim și alte exemple de asemenea false minciuni.

În Talmud, tractatul Baba Meția 23:b scrie că chiar și un *talmid chacham*, adică un student la yeșiva, care este numit "elev deștept" și sunt multe restricții asupra lui, poate în trei subiecte să devieze de la adevăr. Primul, numit *bamasechet*, adică "În tractat" este că poate să spună din cauze de modestie că nu a învățat un tractat (un volum) chiar dacă el îl cunoaște foarte bine. Al doilea *bepuriya*, adică "În fertilitate", în care din nou din cauză de modestie să nege detalii despre intimități cu soția lui. A treia se numește *beışpuza*, adică "În ospetie", dacă ai fost primit foarte frumos ca musafir de cineva, poți să nu povestești exact despre asta lăudându-i prea mult, ca nu cumva să se năpustească toată lumea acolo. Al treilea caz seamănă cu cele amintite mai sus, adică minciuna se spune în beneficiul celui alt. Dar în primele două exemple avem ceva nou și anume că minciunile se spun din cauză de adeziune la anumite valori, în acest caz modestie și sobrietate. Din aceste exemple vedem că minciuna însăși nu este interzisă, dacă aduce rezultate bune sau promovează ceva de valoare sau face altcuiva o plăcere. La creștini este știut că orice fel de minciună este interzisă. Aurelius Augustinus (354-430), episcopul orașului Hipo din nordul Africii, unul din cei mai importanți filozofi și teologi creștini, a scris o carte despre importanța respectării adevărului în orice caz. Într-unul din exemplele extreme, el aduce în discuție următoarea dilemă: un om fuge de un asasin care îl amenință că-l omoară. Tu îl ascunzi pe fugăr și atunci vine asasinul și te întreabă dacă persoana pe care o cauți este aici. A spune adevărul este o sentință de moarte pentru fugăr. Dar să spui că fugărul nu este aici este, totuși, o minciună. Aceasta este dilema creștinilor.

Această îndoială este foarte departe de calea rabinică evreiască. În Exod 1:15-16 ne este povestită teribila întâmplare în cursul căreia faraonul a hotărât ca fiecare nou născut evreu să fie omorât, astfel încât a ordonat celor două moașe, Șifra și Pua ca, în momentul în care se naște un copil și văd că este băiat, să-l omoare. Cele două moașe decid cu curaj să-l mintă pe faraon, ca să-i salveze pe copii spunând: "Evreicele nu sunt ca egiptencele, pentru că sunt viguroase și nasc înainte ca moașa să ajungă la ele" (versetul 19). Cu privire la această minciună, care a primit aprobare divină, este scris că "Domnul a făcut bine moașelor ... El le-a făcut case" (versete 20-21). Hakadoș Baruch Hu le laudă pe cele două moașe pentru salvarea copiilor prin minciună și le și dăruiește case. Vedem din nou că minciuna în asemenea împrejurări este o mițva, iar autoarele sunt recompensate..

Sunt foarte multe și alte asemenea exemple în Tora. În Midraș Agada BaMidbar 20 ne este povestit că Aharon Hacoen, când a văzut că relațiile între doi frați, Reuven și Șim'on se înrăutățesc, a mers la Reuven și i-a spus: Simeon a venit la mine și mi-a spus că a vrut să se împace cu tine dar ezită, fiindu-i rușine să-ți propună împăcarea. Aharon mergea apoi la Șim'on și-i spune aceeași minciună despre Reuven și așa a reușit să-i împace pe cei doi. Povestea asta vine să-l laude pe Aharon și să sublinieze importanța păcii și înțelegerii între oameni. În Pirkei Avot 1:12 ni se recomandă: "Să fii prin discipolii lui Aharon, care iubește pacea și urmărește pacea". Nu are nici o importanță că Aharon a mințit de două ori, o dată pe Reuven și o dată pe Șim'on. Aceste minciuni sunt considerate benefice și laudabile, fiindcă prin ele s-a făcut pace în poporul Israelului.

În Geneza 18:12 scrie că atunci când îngerii i-au spus lui Avraham că va avea un băiat peste un an, Sara a râs: "Și Sara a râs în sine zicând ... și domnul meu este bătrân". Când Hakadoș Baruch Hu îi relatează lui Avraham replica Sarei, El o modifică așa: "Pe bune, să mai nasc eu care sunt bătrână?" (18:13).Deci Hakadoș Baruch Hu îi schimbă cuvintele lui Sara de parcă ea ar fi spus că "eu sunt bătrână", pe când, în realitate, Sara a spus că Avraham este bătrân. Despre asta ne spune Rași aici: "Scriptura a schimbat pentru pace, că doar ea a spus că domnul meu e bătrân". Vedem din nou marea importanță a păcii și împăcării.

Încă un exemplu din Geneza 50:16-17 din zicerile fraților lui Iosef după moartea lui Iacov: "Înainte de a muri, tatăl tău a poruncit: Așa să-i spuneți lui Iosef: „ Te rog iartă acum păcatul fraților tăi și păcatul lor pentru că te-au răsplătit cu rău. Și acum iartă, te rugăm, vina robilor Domnului tatălui tău !". Rași ne spune aici: "Au schimbat cele spuse ca să fie pace, că nu așa i-a poruncit Iacov". Și în Talmud, tractatul Levamot 65:b scrie: "[Omul are voie să schimbe vorba pentru pace](#)".

Din toate aceste exemple și multe altele vedem că atunci când, fie patriarhii, fie mamele noastre își schimbă spusele pentru pacea și binele altora, schimbarea asta este bine venită. Să ținem minte că păcatul groaznic de Lașon HaRa (limbă rea) este a spune adevărul despre cineva, un adevăr care jignește și ponegrește pe cineva.

Spre deosebire de atitudinea creștină care interzice minciuna în orice formă, Toraua și înțelepții nu văd neapărat

un merit în respectarea adevărului sau un cusur în a minți. Totul depinde de context și împrejurări. Rezultă deci, că, de multe ori a spune adevărul poate fi un mare păcat (Lașon HaRa), iar a spune o minciună poate fi o mare mițva (Șifra și Pua). Toraua ne încarcă cu o mare responsabilitate pe fiecare dintre noi, cerându-ne să chibzuim de fiecare dată în funcție de valoarea reală a deciziilor noastre.

Marii înțelepți au recomandat întotdeauna prudența în cazurile de abatere de la adevăr fără o justificare bună, în deplin consens cu textul din Talmud, tractatul Yoma 69:b: "[Sigiliul lui Kadoș Baruch Hu este adevărul](#)".

Pericopa Mișpatim - Interdicția de luare de mită [anul 5783]

Toraua ne avertizează pentru prima oară să nu se ia mită în pericopa Mișpatim: „Să nu luați mită, căci mita îl orbește pe cei isteți și răstălmăcește cuvintele celor drepti” (Exod 23:8). Toraua repetă această avertizare în pericopa Șoftim: „Să nu încovoi judecata, să nu fi părtinitor și să nu iei mită, căci mita orbește ochii celor înțelepți și răstălmăcește cuvintele celor drepti” (Deuteronom 16:19).

A doua atenționare pune întrebări deoarece se pune întrebarea de ce după ce Toraua avertizează judecătorul ca să nu denatureze justiția și să nu fie părtinitor, mai adaugă judecătorului să nu ia mită. Acest lucru este și mai ciudat mai ales după ce Toraua a precizat ca nu cumva să încovoiati judecata, să nu ai milă de săraci când judeci (Rambam, Sefer hamitvot 247), să nu preferi în judecată pe cei importanți și să nu denaturezi justiția față de sclavi și față de orfani și să nu le fie frică judecătorilor de bandiți. În ciuda acestor atenționări, am mai piimit porunca să judecăm drept.

[Primirea mitei și teama de încovoierea dreptului](#)

Teamă este ca nu cumva judecătorul să spună că-mi este neplăcut să-l refuz pe cel care vrea să-mi dea, după ce s-a străduit să aducă ceea ce a adus, cu scrupulozitate a adus. Eu doar cred în Dumnezeu și am depus un jurământ, eu am primit atribuțiile mele încă de pe Muntele Sinai și mita propusă nu mă va influența deloc. Aici vine Toraua și ne învață despre impactul negativ pe care-l are mita asupra celui care o primește.

Ca aceste lucruri să pătrundă bine în mintea oamenilor, Toraua și Talmudul accentuează aceste avertizări. În Talmud, în tractatul Ketubot 105:b, apare o poveste foarte semnificativă. Rabi Yișmael avea un *aris* (un agricultor care întreține pământul altcuiva) care îi aducea în fiecare vineri fructe din grădina lui Rabi Yișmael. Într-o zi *arisul* a venit cu fructele cu o zi înainte, joi. El l-a întrebat pe *aris* de ce ai adus fructele înainte de timp? *Arisul* i-a răspuns

că va avea o audiere la un proces în aceea zi și ca să nu vină de două ori le-a adus mai devreme. Rabi Yişmael a refuzat să primească fructele și s-a abținut ca să fie judecător la acest *aris* și a numit alți doi judecători în locul lui. După ce s-a terminat procesul, Rabi Yişmael s-a interesat care au fost argumentele fiecărei părți. Atunci el a început să spună că era mai bine ca *arisul* să spună așa și așa decât susținuse. Adică, chiar și propunerea inocentă al *arisului* l-a influențat pe Rabi Yişmael. Când el a văzut influența negativă a mitei, a spus „să moară toți cei care primesc mită”. Dacă eu care nu am fost de acord să primesc „mita” prin înaintarea aducerii fructelor mele din grădina mea, am fost influențat de propunerea acestei „mite” și l-am susținut pe *aris* necondiționat, ce pot spune cei care nu pot ține față influențelor negative ale mitei. În Talmud se spune doar că gândurile celui care primește mită se fac identice cu cele ale celui care dă mita.

Interdicția de primire a mitei și dacă nu este chestiune de încovoiere a judecatei

Înțelepții au interzis primirea de mită și în acest caz. În midraș ni se spune că versetul „să nu iei mită” nu înseamnă numai să nu iei mită ca să scoți pe cineva nevinovat, ci și dacă mita este ca să-l acuze pe cel vinovat.

Rezultă că Torau îl îndepărtează pe judecător să primească mită în orice circumstanță, nici măcar ca să-l achite pe cel nevinovat sau să-l învinovățească pe inculpat. Rambam în cartea „Mișne Tora” avertizează de aceste fapte într-un mod foarte aspru. La fel avertizează și Șulhan Aruh.

Interdicția de dat mită

Cu toate că Toraua n-a interzis în mod explicit de dat mită, „Șulhan Aruh” interzice în mod clar: „Așa cum cel care ia trece peste „nu faci – *lo tase*”, așa și cel care dă trece peste „Să nu pui un obstacol înaintea unui orb” (Levitic 19:14). Și Rambam a stabilit acest lucru cu mult mai înainte în cartea sa „Mișne Tora”, Sanhedrin 23:b. Cu toate acestea, rămâne întrebarea de ce oare Toraua n-a găsit de cuviință să interzică și darea de mită așa cum a interzis primirea ei. Și legile din Talmud încoace ca și legile moderne în țările civilizate le interzic pe amândouă.

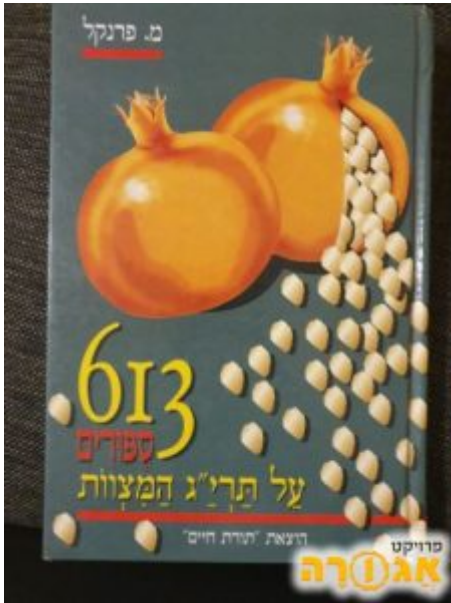
Cine nu are voie să primească mită?

Nu numai judecătorii implicați într-un anumit proces nu au voie să primească, ci toți cei care au de a face cu justiția, inclusiv acuzați și acuzatori. Mai mult decât atât. În halacha apare că nici demnitarii și conducătorii nu au voie să ia mită. Instituțiile statului sau ale orașului sau ale comunității trebuie să stabilească reguli clare contra dării și primirii de mită, ca nu cumva să se ajungă la situații pe care le vedem din ce în ce mai des în zilele noastre.

Să nu uităm cuvintele eterne ale marelui nostru profet, Isaia: „Conducătorii tăi sunt îndărătnici și tovarăși cu hoții, fiecare dintre ei iubește mita și aleargă după daruri, nu-i fac dreptate orfanului, iar cauza văduvei nu ajunge până la ei” (Isaia 1:23).

Pericopa Mișpatim - Primirea Torei și a celorlalte porunci (mițvoturi) este

necondiționată [anul 5784]

„Urcă la Mine pe munte și stai acolo, și îți voi da Tablele de piatră și învățătura și porunca (mițva) pe care le-am scris ca să le predai” (Exod 24:12).

„Toate cele 613 porunci (mițvot) sunt de fapt cele Zece Porunci, iar Rav Saadia a comentat că ele sunt atenționări la toate cele Zece Porunci cu toate cele 613 mițvoturi care le aparțin” (Midraș Raba, Nasa 13:16).

Când Domnul le-a dat Israelului cele Zece Porunci, El a aluzionat la fiecare poruncă mițvoturile care depind de ea, ca nu cumva ca ei să-i spună lui Moise că au primit doar cele Zece Porunci. Când Israel au spus „vom face și vom asculta” (Exod 24:7) ei se referă că au primit atât cele Zece Porunci” cât și cele 613 porunci, inclusiv poruncile „... să faci după tot ceea ce te vor învăța” (Deuteronom 17:11) care includ toate poruncile *derabanan* (din Toraua orală). Rambam ne spune că acestea sunt și toate poruncile la care noi binecuvântăm înaintea fiecăreia „care ne-a sfințit prin poruncile Tale și ne-ai poruncit [să facem]”. Și unde ne-a poruncit în Tora? Acolo unde scrie „... să faci după tot ceea ce te vor învăța” (Deuteronom 17:11). Din toate acestea rezultă: „care ne-a sfințit prin poruncile Tale” aparține la „să ascultăm”, adică la Toraua Orală pe care o ascultăm, de exemplu „ne-ai poruncit să aprindem lumânarea de Hanuca” sau „să citim Meghila”.

Încă un subiect legat de această chestiune este felul în care tratează națiunile lumii aceste porunci. În midrașul „Mechilta derabi Ișmael” este o descriere detaliată cum Domnul le-a propus națiunilor aceste porunci, iar ei au refuzat. Printre altele, noi citim că El a venit la fiii lui Esav (după tradiția evreiască romanii și mai târziu, creștinii), iar ei au întrebat: ce este scris acolo? El le-a răspuns: să nu omori. Ei l-au spus: aceasta am moștenit-o deja de la patriarhii noștri. A venit la fiii lui Ișmael și ei au întrebat: ce este scris acolo? El le-a răspuns: să nu furi. Ei l-au spus: patriarhii noștri ne-au binecuvântat deja cu aceasta. Domnul a venit la Israel: ei l-au spus imediat: vom face și vom asculta – fără întrebări și pretexte. De ce oare celelalte națiuni nu au vrut să accepte aceste porunci, chiar dacă primiseră deja una? Doar ei știau că fiecare poruncă conține încă zeci de porunci pe care le primim mai ales în pericopa Mișpatim.

Poporul evreu nu l-a pus întrebări Domnului când a propus ca ei să primească Toraua, ci l-a zis pe loc: vom face și vom asculta. Rași ne explică la comentariul său din Talmud, tractatul Șabat 88:a despre Psalmi 103:20 „Binecuvântați-L pe Domnul, o înșeri ai săi, tari în putere, care împliniți cuvântul său ca să ascultați de glasul cuvântului său” că cei care împlinesc cuvântul Domnului sunt gata să o facă înainte de a asculta și nu ca ceilalți robi care vor să asculte înainte ca să decidă dacă le pot împlini. Ca nu cumva să se sustragă de la jugul Torei spunând că doar la cele Zece Porunci am spus „vom face și vom asculta”, scrie în Tora: „Îți voi da Tablele de piatră și învățătura și porunca pe care le-am scris ca să le predai” (Exod 24:12) – acestea sunt atât mițvot *deoraita* (poruncile din Tora) cât și mițvot *derabanan* (poruncile din Toraua Orală).

Despre învățătura în ceruri

„Și a intrat Moise în mijlocul norului și a urcat pe munte; și a fost Moise pe munte patruzeci de zile și patruzeci de nopți” (Exod 24:18).

Înțelepții detailează că în cele 40 de zile în care Moise era pe munte, el nu a mâncat și nu a băut, după cum scrie în Deuteronom 9:18, dar nu scrie nicăieri în Tora dacă el a dormit sau nu. În Zohar Hadaș, cap. Teruma scrie: „Moise învăța ziua Tora scrisă, iar noaptea învăța Tora orală, fiindcă noaptea nu este voie de învățat Tora scrisă decât dacă nu ai posibilitatea să înveți Tora orală. Aceasta fiindcă este mai bine să învețe Tora scrisă decât să stea pe degeaba”.

Putem să ne amintim aici de o anecdotă care apare în câteva scrieri. Cineva a fost invitat odată să fie oaspetele unui om avar care nu a vrut să-l invite la masă. El i-a spus oaspetelui: Ce păcat că ai ajuns acum, tocmai am terminat masa și nu ne-a mai rămas nimic, așa că-ți propun să mergi la culcare. Oaspetele a înțeles că stăpânul încă nu a mâncat și îl minte ca să nu-i dea de mâncare. El a început să horcăie dând să cunoască că a adormit. Când stăpânul a auzit zgomotele, s-a dus la soția lui spunându-i: Acum putem mânca – oaspete nu ne va lua din mâncare. În momentul în care au pus pe masă toate bunătățile, oaspetele s-a sculat. Stăpânul nu a avut încotro și l-a chemat la masă. Acesta le-a spus: acum am înțeles ceea ce scrie despre Moșe Rabenu care a fost 40 de zile pe munte și nu a mâncat și nu a băut, dar nu scrie că nu a dormit. De ce oare? Fiindcă este foarte simplu – cineva care nu bea și nu mănâncă nu este în stare să adoarmă de la foamea pe care o simte.

Când Moise a fost în ceruri, el a învățat toată Toraua cu toate noutățile și adăugările care vor fi făcute de înțelepți ai poporul Israel până în vecii vecilor. Pare a fi o minune cum de a reușit Moise să învețe în 40 de zile atât de multă Tora, care umple astăzi biblioteci întregi.

Însă dacă Domnul Dumnezeu este dascălul și Moșe Rabenu este elevul se poate învăța mult și bine în timp scurt. Să învățăm și noi cât putem și cu cine putem ca să fim demni cel puțin un pic la tot belșugul de cunoștințe care se află în fața noastră.

Pericopa Mișpatim - Specificul dreptului evreiesc [anul 5781]

După credința evreiască, pe Muntele Sinai s-a dat tot codul legal care cuprinde două feluri de legi: unele numite *hukim*, legi care cuprind mișvoturile și care nu sunt bineînțelese mental, iar celelalte legi numite *mișpatim*, *judecăți*, și care cuprind mișvoturile care sunt înțelese de la sine și a căror listă o găsim la Rași: idolatrie, vărsare de sânge, furt și binecuvântarea Domnului.

Și cele două table cu care a coborât Moșe sunt împărțite la fel: Primele cinci mișvot sunt între om și Kadoș Baruch

Hu, adică acele numite *hukim* חוקים și care nu sunt bineînțelese de la sine. Ultimele cinci sunt mițvot între un om și semenul lui, adică *mišpatim* משפטים. Acestea apar într-o formulă în lărgită în pericopa următoare, care chiar se numește Mišpatim. Acestea sunt mițvot pe care mintea omului, logica lui, spun că trebuie îndeplinite (de exemplu să nu omori). Întrebarea care se pune de ce era nevoie de o poruncă divină ca aceste mițvot să fie și scrise. Într-adevăr putem găsi o serie de argumente care să ne convingă că aceste mițvot date de autoritatea superioară sunt fundamentale pentru dreptul evreiesc ca și cel al altor popoare. Printre aceste argumente găsim:

1. **Fortă, tărie.** Ideea este că autoritatea care poruncește adaugă forță poruncii. În Talmud scrie: „Este mai mare cel care a primit porunca și execută, decât cel care nu a primit porunca și execută” (tractatul Kidușin 31:a). A fi mare înseamnă nu numai a îndeplini cu exactitate porunca, ci a fi în același timp generos, cu îndurare. Marele rabin, Kuk (prim rabin al Israelului în perioada interbelică) spune că acestea sunt amănuntele pe care Toraua le adaugă celor zece porunci și care lipsesc la națiunile care au luat doar cele zece porunci.
2. **Dreptul și morală.** În dreptul modern s-a stabilit că aceste două principii sunt separate, cele două părți sunt judecate doar după lege, iar judecătorul decide doar după criterii de justiție. Spre deosebire de acest lucru, în halachaua evreiască aceste două principii fundamentale sunt legate între ele. Poruncile morale obligă întotdeauna cu toate că nu pot fi impuse, decât după regula numită în halacha „*lifnim mišurat hadin*” לפנים משורת הדין. În halacha judecătorul este autorizat să țină seamă și de considerări de morală. Din această cauză există în dreptul evreiesc ideea de excepție de la lege „*lifnim mišurat hadin*” לפנים משורת הדין (dincolo de linia legii).
3. **Dreptul și generozitatea (*tdaka* צדקה).** Morala este sensibilă de obicei față de cei slabi și dreptul evreiesc îi apără în mod deosebit. Spre deosebire de dreptul popoarelor care adoptă egalitate totală, dreptul evreiesc îi apără pe cei slabi în mod aparte. Așa apare grija aparte pentru văduvă și orfan, grija pentru cel care nu este în stare să-și achite datoriile etc. Rambam (Maimonides) spune: „Rolul judecătorului este să-l salveze pe cel opresat de asupritor” (Hilchot Sanhedrin 2:7).

În dreptul evreiesc există o apărare excesivă pentru cel care se află pe marginea vieții. Așa că femeia nu are voie să se atingă de pruncul ei prin avort, iar pe de altă parte nu este voie ca un bolnav terminal să fie deconectat de la aparatul de respirație.

4. **Adevărul și dreptul.** Câteodată adevărul se ciocnește cu stabilitatea. În dreptul modern se preferă de obicei stabilitatea juridică și ca atare dosare judecate definitiv se redeschid foarte greu. Mai există și regula prescripției. Toate acestea nu există în halacha. Aici este necesar ca să fie observate precis probele aduse de procuror de halacha. Pe când redeschiderea unui proces definitiv astăzi este aproape imposibil, în halacha este cu mult mai ușor, cu toate că și aici sunt limitări (vezi Talmud tractatul Sanhedrin 31:b).
5. **Scopul justiției.** Justiția în general are ca țel repararea lumii și păstrarea ordinii sociale, pe când dreptul evreiesc care este o parte din halacha are scopul de a repara „trupul și sufletul” și „să vă fie bine” (vezi Deuteronom 5:33).
6. **Echilibru între valori.** Toate sistemele de drept se bazează pe valori, chiar dacă ele nu apar verde în ochi. Aceste valori diferă de la o societate la alta. De exemplu „onoarea, demnitatea omului” este perceput la evrei diferit de alte societăți. Însă aici nu este vorba doar de valori de morală amintite mai sus, ci chiar de reguli juridice „tehnice”. De exemplu un contract între două părți. După halacha un contract este finalizat odată cu primirea mărfii, pe când în dreptul general este de ajuns înțelegerea de „vânzare-cumpărare”, adică înțelegere fără finalizarea primirii mărfii.

Mai există o serie de diferențe esențiale între dreptul general și cel evreiesc pe care nu le vom aminti.

În concluzie, diferențele dintre dreptul evreiesc și cel general sunt mai mari decât asemănările. De aici putem înțelege mai bine cuvintele profetului Mica 4:5:

„Căci toate popoarele vor umbla fiecare în numele dumnezeului său, dar noi vom umbla în numele lui Adonai pentru totdeauna, în vecii vecilor”.

Câteva cuvinte despre tribunale. În perioada biblică, legea – halachaua se implementa direct de judecători care stăteau la porțile orașelor și judecau. În perioada post-biblică judecata se desfășura în tribunale, cu judecători, procurori și avocați, iar singura lege era halachaua. Astăzi, în Israel sunt două sisteme de tribunale paralele. Primul, tribunalele civilele care judecă după dreptul civil modern toate felurile de procese. În paralel, există un sistem de tribunale religioase care judecă doar probleme personale între om și semenii lui: divorț, moștenire, tutela pe copii etc. Legea este doar halachaua. De obicei, se poate alege la ce tribunal apelezi.

Pericopa Mișpatim - Tablele legământului לוחות הברית **luhot habrit [anul 5780]**

La sfârșitul acestei pericope, Mișpatim, noi auzim pentru prima oară despre tablele din piatră pe care sunt scrise cuvintele legământului: „Și Adonai a spus către Moșe, urcă la mine în munte și stai acolo, iar eu îți voi da tablele de piatră și legea și porunca *mițva* pe care le-am scris ca să-i învâț” (Exod 24:12). Dictonul „tablele legământului” apare pentru prima oară în cartea Deuteronom 9:9: „Când m-am suit pe munte ca să primesc tablele de piatră, tablele legământului, pe care l-a făcut Domnul cu voi”. Noi vom dezbate câteva teme legate de tablele legământului.

Sursele în Tora

În afară de sursa din pericopa Mișpatim. Mai apar aceste table în șase surse din Tora:

1. Exod 31:18: „Când a isprăvit să grăiască cu el în muntele Sinai, [Dumnezeul] i-a dat lui Moșe două **table ale mărturiei**, două **table de piatră** scrise cu degetul Dumnezeului”.
2. Exod 32:15-16: „Moșe s-a întors și a coborât din munte, având în mână cele două **table ale mărturiei**, table scrise pe ambele fețe, scrise pe o parte și pe alta. Iar tablele erau lucrarea Domnului și scrisul era scrisul Domnului gravat pe table”.
3. Exod 34:1: „Domnul i-a spus lui Moise, cioplește-ți două **table de piatră** precum cele dintâi și voi scrie pe aceste table cuvintele care au fost pe tablele cele dintâi, pe care le-ai sfărâmat”. După aceea în versetul 4: „Și a cioplit [Moise] două table de piatră ca cele dintâi și s-a sculat Moise dis-de-diminează și s-a suit pe muntele Sinai, precum îi poruncise Adonai și a luat în mână cele două **table de piatră**”.

În acest capitol, în versetele 5-25 apar cele 13 „principiile credinței – măsuri” *midot* מידות și apoi sunt o serie de avertizări despre idolatrie, pe urmă vin regulile Șabatului, asemănător ce cele din pericopa Mișpatim. Pe urmă ne

Întoarcem la table, în Exod 34:27-28: „Și Adonai a spus către Moșe, pune în scris cuvintele acestea, căci pe temeiul acestor cuvinte am încheiat cu tine legământ și cu poporul lui Israel. El a fost acolo cu Dumnezeu patruzeci de zile și patruzeci de nopți. Pâine nu a mâncat și apă nu a băut. Și a scris pe [table cuvintele legământului](#), cele zece cuvinte”.

Sursele următoare sunt din cartea Deuteronom:

4. Deuteronom 4:13: „Și El v-a vestit legământul său pe care v-a poruncit să-l faceți, cele zece cuvinte și le-a scris pe două [table de piatră](#)”.
5. Deuteronom 9:9-17: „Când m-am suit pe munte ca să primesc [tablele de piatră, tablele legământului](#) pe care l-a făcut Domnul cu voi și am rămas pe munte patruzeci de zile și patruzeci de nopți, n-am mâncat pâine și n-am băut apă. Și Domnul mi-a dat cele două table de piatră scrise cu degetul lui Adonai, și pe ele erau toate cuvintele pe care vi le-a spus Adonai pe munte din mijlocul focului în ziua adunării. Și a fost la sfârșitul celor patruzeci de zile și patruzeci de nopți, Adonai mi-a dat cele două [table de piatră, tablele legământului](#)... Și m-am întors și am coborât de pe munte și muntele ardea cu foc și cele două table ale legământului erau în amândouă mâinile mele. Și am văzut și iată păcătuiserăți împotriva lui HAȘEM, vă făcuserăți un vițel turnat; repede vă abătuserăți de la calea pe care v-o poruncise Adonai. Și am apucat cele două table și le-am aruncat și le-am sfărâmat înaintea ochilor voștri”.
6. Deuteronom 10:1-5: „În timpul acela Dumnezeu mi-a zis, cioplește două [table de piatră](#) ca cele dintâi și suie-te la Mine și fă-ți un chivot de lemn. Și Eu voi scrie pe table cuvintele care erau pe tablele dintâi. pe care le-ai sfărâmat, și tu să le pui în chivot. Și am făcut un chivot din lemn de salcâm și am cioplit două table de piatră ca cele dintâi și m-am suit pe munte cu cele două table în mâna mea. Și El a scris pe table, ca cea dintâi scriere, cele zece cuvinte pe care le spusese Adonai către voi pe munte din mijlocul focului în ziua adunării, și Adonai mi le-a dat mie. Și m-am întors și am coborât de pe munte și am pus tablele în chivotul pe care-l făcusem și ele sunt acolo așa cum mi-a poruncit Domnul”.

În Tanach, în afara Toraei mai apare un verset identic care se repetă de câteva ori în cărțile Regi și Cronici:

7. Regi1, 8:9: „Nu era nimic în chivot decât cele două [table de piatră](#) pe care le pusese acolo Moise acolo la Horev, unde Dumnezeu l-a făcut legământ cu Bnei (fiii) lui Israel după ce au ieșit ei din țara Egiptului”.

Cine a scris tablele?

Este clar din scriptură că Dumnezeu l-a scris primele table. Tablele sunt făcute prin minune. În Mișna, tractatul Avot 5:6 este scris că tablele aparțin celor zece lucruri care au fost făcute încă la crearea lumii, în ajun de Șabat „între sori”, adică cu căderea întinericului. Mișna mai adaugă încă câteva lucruri care au fost create atunci. În afară de minunea creării tablelor de la început, înțelepții mai adaugă minunea scrierii. Literele erau foarte vizibile pe ambele fețe ale tablelor, gravate în toată adâncimea lor, iar literele Mem Sofit și Samech, care sunt rotunde și goale pe dinăuntru rămâneau și nu cădeau.

În ceea ce privește al doilea rând table, sursele sunt mai puțin clare. Este scris clar că ele nu erau minunate, ci au fost cioplite de Moșe. Dar despre întrebarea cine le-a scris, depinde unde citim și cum interpretăm. Sursa nr. 3 (Exod 34:25) cuvântul „a scris” poate fi interpretat în două feluri: ori se referă la Moșe ori la Kadoș Baruch Hu. Asta spre deosebire de sursa nr. 6 în care cuvântul „a scris” se referă fără dubii la Kadoș Baruch Hu.

Ce era scris pe table?

Pe primele table nu știm deloc ce era scris. Știm doar că tablele sunt divine și la fel și scrisul este divin. Conținutul însă nu ne este spus. Pe cel de al doilea rând de table este scris că conțineau aceleași lucruri ca și primele table și că ele sunt cele zece cuvinte. Este foarte interesant acest cuvânt folosit pentru cuvinte *davar-devarim* דבר - דברים la masculin cu toate că în Talmud este vorba despre *Aseret HaDibrot* עשרת הדיברות care arată mai mult ca feminin.

Dar după forma singularului *diber*, דיבר ne este clar că forma este la masculin.

În Talmud Ierusalimi, tractatul Șekalim 14, citim și alte lucruri despre table: „Cum erau scrise tablele? Rabi Hanina Ben Gamliel spune că erau cinci pe tabla asta și cinci pe tabla cealaltă și Rabanan spun zece pe o tablă și zece pe cealaltă. Rabi Șim'on Ben lochai spune douăzeci pe una și douăzeci pe cealaltă. Rabi Somai spune patruzeci pe una și patruzeci pe alta”.

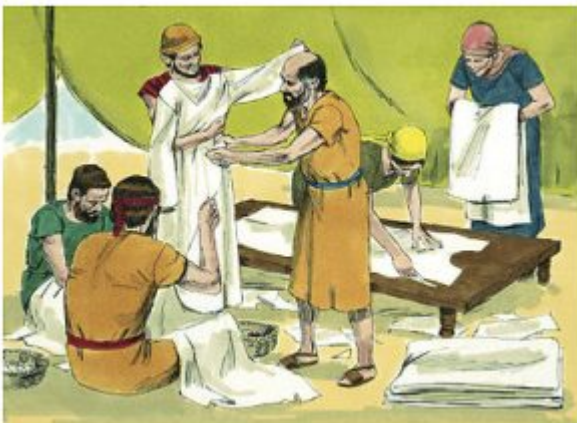
Noi cunoaștem numai varianta de cinci pe fiecare numai pe o singură față. Dar varianta cea mai frecventă este de două table identice de tot. Tablele au fost scrise pentru încheierea unui legământ și din cauza aceasta au fost scrise identic pe două exemplare. Unul pentru Fiii lui Israel și unul pentru Domnul care s-a păstrat în chivot. În paranteză spunem că este o problemă cu împărțirea „poruncilor” în cele zece cum apar de obicei pe table fiindcă ea nu este identică cu împărțirea lor în cărțile noastre de Tora. Sunt și diferențe între cele din Șmot/Exod și cele din Deuteronom. Despre asta vom scrie detaliat în pericopa Vaethanan.

Sunt comentatori care susțin că pe primele erau cele zece cuvinte cum apar în Exod pe când pe al doilea erau cele care sunt în Deuteronom.

Forma tablelor

Forma tablelor nu apare nicăieri în Tora și noi învățăm despre asta din midrașim. Sunt două variante principale, care apar în multe locuri în Talmud și midraș. În prima variantă, forma era de pătrat, cam de mărimea chivotului adică cam 60 cm., pe fiecare parte 6 *tefahim* טפחים (unitate de măsură pentru lungimi de aproximativ 10 cm.). Cealaltă spune că era dreptunghiulară, lungimea de 60 cm și lățimea de 30 cm. Grosimea lor era de 30 cm. Este posibil ca variantele de mărime să depinde de varianta de cinci cuvinte pe una sau de zece cuvinte pe una. Nici una nu era rotunjită sus după cum suntem obișnuiți să le vedem în tablouri și sculpturi. Forma aceasta ne-a venit din arta creștină medievală.

Pericopa Pekudei - Despre încrederea poporului și încălcarea încrederii poporului [anul 5784]

Pericopa noastră începe cu un prim raport public din Tora, poate primul din istoria mondială. Motivul raportului este terminarea construirii Tabernacolului, care este primul proiect național al poporului evreu în perioada deșertului. Finanțarea acestui proiect național s-a făcut prin „colectare comună” și prin donații personale făcute de popor. Moise a declarat strângerea donațiilor și a îmbinat sursa ei cu o poruncă divină: „Moise a spus întregii obști a copiilor lui Israel astfel, acesta este lucrul pe care l-a poruncit Domnul spunând” (Exod 35:4). După această introducere în care poporul este informat că aceasta este inițiativa Domnului și nu un proiect particular al lui Moise.

După aceea Toraua continuă: „Luați din ceea ce aveți o donație pentru Domnul. Oricine pe care îl îndeamnă inima să aducă donația Domnului ...”, iar aici vine o detaliere a ceea ce este necesar la Tabernacol; metale: aur, argint și aramă, țesuturi și pietre prețioase (Exod 35:5-10).

Fiii lui Israel se alătură acestui proiect național, iar colectarea comună reușește, după cum scrie: „Au venit bărbații împreună cu femeile, oricine pe care îl inspirase inima” (Exod 35:22) și în continuare: „Orice bărbat și femeie a căror inimă i-a îndemnat să aducă pentru toată munca pe care Domnul a poruncit prin Moise să fie făcută. Copiii lui Israel au adus o ofrandă de bunăvoie pentru Domnul” (Exod 35:29).

Pericopa începe cu versetul următor: „Acestea sunt socotelile Tabernacolului, Tabernacolul Mărturie, care au fost făcute după porunca lui Moise, munca leviților fiind dată în seama lui Itamar, fiul preotului Aaron” (Exod 38:21). Midrașul despre acest verset începe cu un principiu de bază care se învață într-un verset din cartea Proverbe 28:20: „Omul de încredere este mult binecuvântat, dar [dacă] aleargă după bogății nu va fi curățat (nevinovat)”. Acest verset este temelia principiului din Midraș Raba, Șmot Raba 51:1: „Rabi Tanhuma Bar Aba spune: omul de încredere este mult binecuvântat – Domnul Dumnezeu aduce peste ei binecuvântări, [pe când] cel care aleargă după bogății nu va fi cruțat”.

Din comentariile și explicațiile marilor înțelepți noi deslușim mai bine acest principiu: omul care acționează „cu credință” este demn la binecuvântări, pe când cel care este lipsit de credință și acționează prin înșelătorie este potrivit pedepsei.

Moise, care era gestionarul adunării donațiilor la care a-au alăturat toți fiii lui Israel, a stârnit suspiciuni la o parte din popor, după cum ni se povestește în midrașul Șmot Raba: „Tot ce s-a făcut la construirea Tabernacolului a fost după instrucțiunile lui Moise. El le-a spus: veniți iar eu vă voi face socoteala. Apoi a adăugat „Acestea sunt socotelile Tabernacolului”, așa și așa a ieșit socoteala ... atunci toți s-au limpezit în legătură cu socoteala ... De ce le-a făcut Moise socoteala? Deoarece el a auzit un zvon nebun murmurat în spatele său în care șușoteau: Uitați cum își unge Moise spatele și gâtul. Iar altul spune: tu care ți-ai luat sarcina să conduci construirea Tabernacolului, cum de cauți să te îmbogățești? În momentul în care Moise a auzit toate acestea le-a spus: când se va termina construcția vă voi face socoteala și așa a făcut „Acestea sunt socotelile Tabernacolului”.

Midrașul Yalkut Șimoni mai adaugă la aceste zvonuri: „Mai spuneau, tu mănânci de la evrei, tu bei de la evrei, tot ce ai este de la evrei”.

Chiar și în dreptul modern, abuz de încredere sau abuz de putere sau în serviciu sunt acuzații grave aduse unor demnitari ai statului care au păcătuț. Însă ele provin de la dreptul biblic pe care îl vom prezenta în continuare.

Despre „încredere” în Tanach (Vechiul Testament)

Domnul Însuși grăiește despre rolul de conducător al lui Moise și al acțiunilor sale făcute cu loialitatea față de sarcina sa: „Dar cu slujitorul Meu Moise nu-i așa. În toată casa Mea el este de încredere” (Numeri 12:7). Midrașul Șmot Raba spune în legătură cu acest verset: „Omul de încredere este Moise fiindcă el este fidelul lui Dumnezeu și tot ce le porunca lor era binecuvântat. Aceasta s-a întâmplat când un levit (Korah – Core) a cerut preoția cea mare, iar sfârșitul lui a fost că „pământul și-a deschis gura” (Numeri 16:32). Altceva. Moise este omul de încredere, fiindcă de obicei numim pe oarecare responsabil pe finanțe doar dacă ei sunt câte doi. Iar cu toate că Moise a fost el singur trezorierul, el i-a chemat pe ceilalți și a făcut socotelile în fața lor și despre aceasta s-a spus „Acestea sunt socotelile Tabernacolului ... care au fost făcute după porunca lui Moise” de Moise cu mâinile lui Itamar”.

Fidelitatea despre care este vorba în acest midraș se referă între altele și la fidelitatea unei persoane publice în ceea ce privește banii, adică nu profită de poziția înaltă ca să facă abuz de încredere sau abuz de putere. Astfel, noi citim despre regele Iehoaz - loas care a vrut să colecteze bani pentru reparațiile în Templu „Nu le cereau socoteală oamenilor în mâna cărora puneau banii ca să-i dea lucrătorilor fiindcă munceau cu fidelitate” (2Regi 12:15).

Încrederea biblică nu se referă doar la chestii de bani, ci la orice gestionare a finanțelor publice cu fidelitate.

Cuvântul „încredere” poate fi găsit și în sens de „dreptate”. Așa de exemplu în Psalmi: „El va judeca lumea cu dreptate și popoarele cu fidelitatea sa (96:13); iar în Proverbi „Cel ce vorbește cu fidelitate, spune ce este drept” (12:17).

„Fidelitate” se poate găsi și în sens de „integritate”. Așa de exemplu regele Iehoșafat - Iosafat poruncește judecătorilor: „Și le-a dat poruncă spunând: Lucrați în teamă de Domnul, cu fidelitate și cu o inimă întreagă” (2Cronici 19:9). Comentariul „Mețudat David” (Cehia, sec.17) adaugă „Așa să faceți în judecată”.

În ciuda acestora, complexitatea omului îl călăuzește la situații în care aproape că nu găsim pe cineva la care nu se ascund unele fapte cu un pic de „încălcare a încrederii”. Așa de exemplu ne spune regele David în Psalmi: „Pentru că cel loial a pierit, pentru că cei fideli au dispărut dintre fiii oamenilor” (12:1). Regele Solomon ne spune în Proverbe: „Oameni de încredere cine mai găsește” (20:6). Cu alte cuvinte, aproape că nu se găsește așa o persoană. În fiecare dintre noi se ascunde ceva care îl îndepărtează de la definiția de „om al încrederii” în sensul absolut al cuvântului. Și poate că ar fi bine să ne adaptăm la gândirea că „încrederea” este domeniul exclusiv al Domnului Dumnezeu, după cum remarcă Moise: „**Dumnezeu al credinței și fără prihană, drept și corect este El**” (Deuteronom 32:4).

Pericopa Pekudei - שכינה (Prezența divină) [anul 5785]

În pericopa Pekudei scrie: „Atunci norul a acoperit Cortul Întâlnirii și slava Domnului a umplut Tabernacolul. Și Moise nu a putut să intre în Cortul Întâlnirii, căci norul sălășluia asupra lui și slava Domnului umplea Tabernacolul” (Exodul 40:34-35). Se pune întrebarea ce înseamnă „slava Domnului” sau după cum se cheamă de obicei Șehina, care a umplut Tabernacolul și l-a împiedicat pe Moise să intre? Există în chestiunea aceasta o divergență profundă între înțelepții evrei. Unii cred că Șehina este unul din numele Domnului, pe când alții susțin că este doar o ipostază care-L reprezintă pe Dumnezeu.

Când înțelepții Talmudului vorbesc de Dumnezeu, coborârea, urcarea și ieșirea Sa, ei folosesc „Șehina”. Prezența Domnului – Șehina – depinde de nivelul moralei poporului. Midrașul de legendă Bereșit Raba ne povestește cum de fiecare dată când o generație a păcătuit, Șehina s-a retras într-una din firmamentele cerurilor. De exemplu, păcatul primului Adam, păcatul lui Cain, păcatul generației potopului, păcatul Sodomiților și alții. Cei care au reușit să-l coboare, au fost „perfectii”, *țadikim*, ca Avraham, Isaac și Iacov sau chiar Moise.

Există de asemenea o dispută în legătură cu prezența Domnului în Templu. În midrașul Șmot Raba 2:2 scrie:

„Șmuel Bar Nahman a spus, până când nu a fost distrus Templul, Șehina se afla acolo ... iar când Templul a fost distrus, Șehina s-a retras în ceruri ... Rabi Eliezer spune, Șehina nu s-a mișcat din Sanctuar ... cu toate că el a fost distrus, a rămas în sfințenia lui. Rav Aha spune, niciodată Șehina nu se mișcă de la Zidul de Vest (astăzi: plângerii)”. Însă sunt filozofi evrei care susțin că nu trebuie să interpretăm expresiile acordate Domnului ca fiind îndreptate spre El personal ca nu cumva să ne încurcăm cu o personificare a Lui, un lucru aprioric interzis.

Astfel, Rav Saadia Gaon (Rasag, Egipt-Irak sec. 10) spune că nu avem încotro decât să acceptăm că de fiecare dată când ni se povestește că oameni l-au văzut pe Domnul, este vorba de o entitate care îl reprezintă pe Dumnezeu pe care El l-a creat pentru aceea ocazie în mod special dintre unul din îngerii care sunt în jurul Lui care are lumină și splendoare – acesta este „slava Domnului”, iar înțelepții l-au numit „Șehina”.

Rambam (Maimonides, Spania sec. 12) îl urmează pe Rasag, dar îl și contrazice: „Slava Domnului se referă de obicei la lumina creației pe care Domnul îl răspândește printr-o minune în anumite locuri „Slava Domnului așezase pe muntele Sinai ” (Exodul 24:16) ... Însă sunt cazuri în care apare El însuși real „Arată-mi rogu-Te, slava Ta” (Exodul 33:18) și urmează și răspunsul „Căci nimeni nu-Mi poate vedea fața și să trăiască” (Exodul 33:20), iar acesta dovedește că slava de aici este vie ... câteodată slava se referă la admirarea Domnului de către toți oamenii” (More nevuim, Călăuza șovăielnicilor 1-64:a).

Ramban (Nahmanides, Spania, sec.13) se opune vehement părerii lui Rambam și a filozofilor evrei. El afirmă că este adevărat că Moise a refuzat să primească un înger în locul Domnului, însă Divinitatea nu este de teapa îngerilor, ci este în formă de creatură, reprezentant direct al Dumnezeuului.

Cabalaua vede în Șehina o entitate aparte de Domnul Însuși. Șehina reprezintă prezența Divinității în lumea oamenilor. După un alt mare înțelept, Rabi Iehuda Ben Barzilai din Barcelona (Spania, sec. 11-12) când este vorba despre Șehina, aceasta se referă la „Duhul Sfânt”, care este o entitate creată de Domnul. După cartea „Zohar”, Șehina a înțelepților este reprezentarea divinității în formă reală și acțiunea ei în Israel și în lume. Ea este identificată cu ultima Sefira (Malhut) ca fiind conducătorul lumii și „Knesset Israel” din lumea de sus. Așadar este vorba din nou de o entitate aparte de Domnul Dumnezeu.

Putem concluziona într-un mod paradoxal că cercuri de raționalism ca Rasag și Rambam aleg o metodă adecvată științei secrete. „Slava Domnului” sau Șehina nu sunt o poreclă referitoare la Domnul Însuși, ci o „emanație” creată ca să se facă legătura cu poporul evreu.

O abordare total diferită o prezintă Rana Kohn (Rabinul Nahman Krohman, Ucraina sec. 19) care aduce idea din dialectica hegeliană în felul următor: fiecare popor se fortifică prin întărirea forțelor spirituale care se găsesc în el. Din punctul acesta de vedere există o diferență esențială între Israel și restul popoarelor. În celelalte popoare aceste forțe sunt naturale și nu au o sursă aparte, pe când Israel își alimentează forțele dintr-o sursă „complet spirituală”, adică direct de la Domnul Dumnezeu. [Scrierile sfinte se referă tocmai la această legătură metafizică între Israel și spiritul total când ele ne spun că Domnul se află în toată Israelul, duhul Lui se relaxează în mijlocul poporului, iar prezența Sa se întinde deasupra lui și îl acompaniază și în exil.](#)

Pericopa Pekudei: Ce au în comun cele două triburi, Iuda și Dan [anul 5779]

Conducători din ambele triburi au condus în perioade diferite ale istoriei poporului nostru proiecte deosebit de importante.

Bețal'el și Oholiav constructorii Mișcanului (Tabernacolului)

Bețal'el Ben Uri Ben Hur din tribul Yehuda a fost ales să construiască Mișcanul. A fost adăugat lângă el și Oholiav Ben Ahisamach din tribul Dan (Exodul 31:2-6. 35:30-35). În pericopa noastră ei sunt considerați egali ca importanță (Exodul 36:1-2): *Și a făcut Bețal'el și Oholiav... Și i-a chemat Moise pe Bețal'el și Oholiav...*

Ceea ce este special în legătura dintre Bețal'el și Oholiav ne spune Rași în Exodul 35:34: *Și Oholiav din tribul Dan, dintre cele mai umile triburi, din fii slujnicilor, și l-a pus Domnul la munca Mișcanului alături de Bețal'el care era din cel mai de văză trib pentru a îndeplini cele scrise (Iov 34:19): "Și nu se va deosebi bogatul de sărman".*

Yehuda (al cărui membru este Bețal'el) este tribul familiei regale, în timp ce Oholiav (membru al tribului Dan) este unul dintre copiii slujnicilor. Tribul Iuda a fost în fruntea marșului în deșert (Deuteronom 10:14), iar Dan a fost coada coloanei (Deuteronom 10:25). Referirea specială la prezența simultană și integrată a celor două triburi la evenimente de o asemenea importanță, în calitate de deschizător de coloană-unul și în calitate de încheietor de coloană-celălalt, simbolizează angajarea în acest marș eroic a tuturor membrilor poporului Israel, de la primul până la ultimul.

Cooperarea între cele două triburi este de fapt, mai veche, putând fi datată chiar înaintea construirii Mișcanului. Când Yosef a cerut ca Benjamin să rămână la el după ce s-a găsit cupa la el, ne povestește Midraš Bereșit Raba, Vayigaș 93:7 că cei din tribul Yehuda s-au supărat rău de tot și au țipat așa de tare încât vocea lor s-a auzit la 400 de pasha distanță (1 pasha = aproape 4 km.), acolo unde au auzit strigătele și cei din tribul Hușim Ben Dan. Aceștia au venit imediat la Yehuda și, împreună, au continuat să țipe ca un gest de sfidare la adresa Egiptului. Aceasta este, de fapt, prima colaborare între cele două triburi.

Iuda și Dan sunt cele două triburi care au porecla de גור אריה, gur arye "leu tânăr". Ceea ce semnifică o conducere puternică și o colectivitate ai cărei oameni sar în ajutorul celorlalți.

Șlomo și Hiram, constructorii primului Templu

Iar aceste relații de cooperare au continuat și mai departe.

Astfel, poate fi dată ca exemplu cooperarea între triburile Yehuda și Dan cu ocazia construirii primului Templu în locul lui definitiv la Yerușalayim. Șlomo Hamelech (regele), bineînțeles din tribul Iuda, a condus construirea Templului și constructorul care l-a construit a fost Hiram, a cărui mamă era din tribul Dan și al cărui tată era din tribul Naftali (1 Regi 7:14, 2 Cronici 2:13).

În Midrašul Yalkut Șim'oni se face o paralelă între constructorii Mișcanului și cei al Templului: *A spus Rabi Levi în numele lui Rabi Hiia fiul lui Hanina: Vei găsi când a fost clădit Mișcanul două triburi au luat parte la munca lui tribul lui Yehuda [prin] Bețal'el și tribul lui Dan [prin] Oholiav fiul lui Ahisamah. Deasemenea în clădirea Templului de la*

Ierusalim "fiul unei văduve din tribul Dan" și Șlomo fiul lui David din seminția lui Yehuda.

Rași ne explică cauza conexiunii între cele două triburi. El pune întrebarea: ce importanță are să știm din ce trib erau tatăl și mama? Ne povestește despre Rahel care a spus: am întors-o atâta pe toate părțile, până am ajuns să mă compar cu Lea, sora mea. Dacă Lea se va putea lăuda că Bețal'el, fiul ei, construiește Mișcanul, împreună cu el va trebui să fie și unul din copiii lui Dan (fiind vizat băiatul cel mare al lui Bilha, sclava lui Rahel), după cum este scris (Exodul 38:23) *Și împreună cu el Oholiav fiul lui Ahisamah din seminția lui Dan*. Și dacă Șlomo, fiul surorii mele va construi Templul, cu el va trebui să participe și unul din copiii lui Dan și Naftali.

Argumentul este simplu: ca să nu existe invidie și tensiune între triburi, aspectul principal îl constituie stabilirea celei mai armonioase legături între extremele triburilor – superiorul și inferiorul – prin sădirea convingerii că toate triburile iau parte la construirea Mișcanului.

Samson - tatăl din Dan și mama din Iuda; Melech Hamașiah (Mesia) - tatăl din Iuda și mama din Dan

Șimșon, unul din cei mai speciali judecători, a combinat între triburi altfel: tatăl lui, Manoah, era din Dan și mama lui din Iuda.

În alt midraș (Midraș Agada Bereșit, Vayehi 29) ni se spune că așa va fi în viitor cu originea lui Melech Hamașiah: *"Pui de leu Iuda" acesta este Mesia fiul lui David care va ieși din două triburi tatăl lui din Iuda și mama lui din Dan*.

Sunt situații în care cele două puteri se concentrează într-o singură personalitate ca să scoată la iveală puterea de care este nevoie ca să se unească toate triburile cu sufletul și cu trupul.

Pericopa Șmot - Cadrul istoric al exilului din Egipt [anul 5784]

De data aceasta, spre deosebire de obișnuința noastră, vom privi unele evenimente din această pericopă prin prisma arheologiei și a istoriei.

Exilul din Egipt începe odată cu vânzarea lui Iosef ca sclav în Egipt. După 13 ani de robie și închisoare, Iosef urcă pe treptele conducerii țării și devine adjunctul Faraonului, conducătorul imperiului: „Faraon i-a spus lui Iosef: Uite, te-am pus peste toată țara Egiptului” (Geneza 41:41); „Tu vei fi peste casa mea și [numai] prin cuvântul tău va fi condus tot poporul meu, doar prin tron voi fi mai mare decât tine” (versetul 40).

Povestea urcării fulgerătoare a lui Iosef de la un rob evreu în închisoare la adjunctul regelui Egiptului pare le prima

vedere bizară. Nu există niciun suveran lucid și rațional care să fi făcut o asemenea numire de la un rob care fusese în închisoare o perioadă lungă la guvernarea statului doar pentru că a deslușit un vis. Ciudățenia devine și mai mare dacă ne gândim că Iosef era semit, după cum el însuși mărturisește „am fost răpit din țara evreilor” (Geneza 40:15), iar egiptenii s-au comportat față de semiți ca străini, chiar dușmani.

De asemenea continuarea poveștii pare stranie. În urma lui Iosef vine în Egipt toată familia lui Iacov. Faraonul îi primește cu bucurie și le acordă un teritoriu aparte – Ereț Goșen גושן ca să stea acolo: „Faraon i-a spus lui Iosef astfel, tatăl tău și frații tăi au venit la tine. Țara Egiptului ți-e înaintea: în cea mai bună [parte] a țării să-i așezi pe tatăl tău și pe frații tăi; să se așeze în ținutul Goșen. Și dacă știi printre ei oameni destoinici, pune-i mai mari peste turmele mele” (Geneza 47:5-6). Care o fi cauza acestui entuziasm legat de un grup de semiți, care erau de obicei întâmpinați în Egipt cu suspiciune și câte odată cu ostilitate.

La fel de ciudată este și întorsătura care se petrece la începutul cărții Exod, după o perioadă de colaborare între egipteni și israeliți, se urcă pe tron în Egipt un rege nou, care „nu-l cunoștea pe Iosef” (Exod 1:8). Ce înseamnă această ignorare? Doar egiptenii sunt cunoscuți din timpuri antice ca specialiști în documentarea istoriei. Noi avem dovezi din nenumărate documente autentice și descoperiri arheologice. Mai bizară este schimbarea bruscă de conduită a Faraonului și a egiptenilor față de evrei, de la legături strânse de colaborare la oprimare, umilință, sclavie și până la urmă chiar și anihilare. Care era interesul egiptenilor în această subjugare a evreilor „cu muncă grea, la mortar și la cărămizi și la toată munca de pe câmp; toată munca lor cu care i-au muncit era de-o asprime zdrobitoare” (Exod 1:14)?

Acestea sunt doar întrebările cele mari, însă mai sunt zeci de întrebări istorice la care comentatorilor le este greu să răspundă.

Este evident că arheologia egipteană dă răspunsuri clare la toate aceste întrebări. Cadrul poveștilor din Tora la cele două părți ale ele – conducerea lui Iosef pe de o parte și sclavia și distrugerea pe de altă parte este stăpânirea Egiptului de către așa numiții Hyksos și alungarea lor realizată de faraonul Ahmose I, cel care a înființat dinastia a 18, din care au făcut parte și renumiții faraoni Tutankhamon și Nefertiti. În anul 1720 î.e.n. triburi semitice din Mesopotamia au invadat Egiptul și au stăpânit-o de-a lungul a aproximativ 150 de ani. Este pentru prima oară când Egiptul este condus de străini. Aceste triburi au fost numite de egipteni „Hyksos”, care înseamnă în limba egipteană „conducători străini”, fiind forma grecească a cuvântului. Ei au reușit să cucerească uriașa țară datorită armelor lor noi și performante – calul și carele, cu care ei au devenit una din cele mai solide puteri din Orient. Ei și-au stabilit capitala în delta Nilului, în orașul Avaris, cunoscută din Tora ca Țoan צוֹן (Numeri 13:22) . Ei stăpâneau atât Ereț Israel cât și Siria. În Egipt perioada lor este considerată una de decădere și oprimare. Ei au înlăturat din conducere toată elita egipteană veche și au suprimat cu violență orice încercare de revoltă.

Istoricul evreu Josephus Flavius (sec. 1 e.n.), în cartea sa „Contra lui Apion” citează un istoric grec de origine egipteană, Manetho: „Deodată au venit din răsărit oameni fără nume, s-au întărit și s-au năpustit peste noi. Ei au cucerit Egiptul, i-au prins pe conducătorii țării, au incendiat orașe cu cruzime, templele zeilor le-au făcut praf și pe locuitori i-au maltratată cu dușmănie”. El prezintă aici o etimologie a cuvântului Hyksos fiind legată de cuvântul egiptean pentru „cioban”, însă ea este astăzi exclusă de egiptologi. Noi o vom ignora.

Urcarea bruscă a lui Iosef semitul la putere și integrarea israeliților „evrei” în administrația egipteană s-au petrecut în prima jumătate a stăpânirii Hyksosilor asupra Egiptului.

După Tora și Hazal (înțelepți) putem aprecia începutul conducerii lui Iosef și coborârea fiilor lui Israel în Egipt ca anul 1655 î.e.n., după un calcul pe care nu-l vom prezenta aici. Anul 1664 a fost anul mării urcări la putere a lui Iosef. În acest an „conducătorii străini” se aflau într-o etapă de stabilizare încurajând grupuri de semiți și hurim să imigreze ca să întărească cuceririle și temeliile demografice. Așa este primită cu brațele deschise familia lui Iacov și așa se integrează la vârful conducerii Hyksos un rob evreu care și-a dovedit capabilitățile uriașe și devotamentul fără margini la tradiția strămoșilor săi semitici.

Însă noi învățăm din documente egiptene că această idilă nu a ținut la nesfârșit. După 150 de ani, un prinț egiptean pe nume Ahmose I a reușit să organizeze o revoltă și să alunge invadatorii de pe pământul egiptean.

Armata Hyksos s-a retras din Egipt și s-a așezat în sudul Israelului, în Neghev. Însă Ahmose cu armata lui i-au urmărit 3 ani până când au fost goniți din țară. Ahmose I este întemeietorul celei de a 18 dinastii și restauratorul gloriei Egiptului. Însă în Egipt a rămas o populație semitică mare pe care Hyksos i-a încurajat să imigreze, iar printre ei și fiii lui Israel. Astfel nu trebuie să ne mirăm că elita conducătoare s-a transformat într-o populație suspectă și umilită. Noul rege care „nu-l știa pe Iosef” este așadar Ahmose I, care i-a cunoscut foarte bine pe Iosef și pe israeliți, dar s-a răzbunat pe ei cu cruzime și umilință pentru tot ce au făcut înainte, când erau o conducere străină.

În urma traumei invaziei străinilor din Mesopotamia, regii dinastiei a 18 au hotărât să fortifice granița de est a Egiptului cu un zid foarte înalt și o serie de orașe de graniță. Rămășițe din acest zid au fost descoperite pe partea de nord-vest al peninsulei Sinai. În Tora acest zid este numit „Șurul Egiptului” שור מצרים (Geneza 25:18). Din pricina zidului zona se numește „deșertul Șur” (Exod 15:22). Pentru îndeplinirea uriașului proiect, demnitarii egipteni au hotărât să nu alunge populația semitică străină, inclusiv israeliții, ci să-i folosească ca robi la construirea zidului și a orașelor. Acestea sunt „orașele grânar” עָרֵי מִקְנֹת (Exod 1:11) pe care le-au construit fiii lui Israel în perioada robiei în Egipt. După cronologia egipteană, expulzarea hyksosilor a avut loc în anul 1570 î.e.n., cam 125 de ani înaintea alungării israeliților din Egipt. Exilul Egiptului – galut Mițraim גלות מצרים se împarte în două părți: 85 de ani de integrare în conducerea Hyksos (din 1655 până pe 1570) și 125 de ani de robie și oprimare (din 1570 până în 1445). Sfârșitul perioadei de robie și exploatare și trecerea la perioada de omor și anihilare „Orice fiu care se va naște, să-l aruncați în Nil” (Exod 1:22) s-a petrecut probabil odată cu terminarea stagiului principal al construirii fortificațiilor uriașe. Egiptenii nu mai aveau nevoie de atât de mulți muncitori, iar populația semitică care rămăsese era o primejdie de securitate națională în caz de o altă invazie: „și dacă se va isca un război, să se alătore și ei dușmanilor noștri și să lupta împotriva noastră” (Exod 1:10). Așa că este mult mai rațional economic și militar să privim mijloacele extreme și barbare de care egiptenii s-au folosit, cu toate că sunt inacceptabile.

Perioada conducerii Hyksos și pe urmă rebeliunea lui Ahmose I ca și politica regilor dinastiei al 18, sunt cadrul istoric și se potrivesc perfect cu descrierea evenimentelor din Tora din cele două perioade. Fără acest cadru, povestea rămâne bizară și ciudată, cu o grămadă de întrebări fără răspuns.